



Pagalba moterims su negalia dėl smurto artimoje aplinkoje: paslaugų prieinamumas

Vilnius
2023

Parengė:

Mintautė Jurkutė, Diskriminacijos prevencijos ir komunikacijos grupės vadovė

Redagavo: Ona Mickevičiūtė, Kalbos tvarkytoja

Viršelio nuotrauka: SonerCdem / istockphoto.com

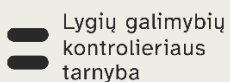
Daugiau informacijos apie smurtą artimoje aplinkoje rasite www.visureikalas.lt



**Bendrai finansuojama
Europos Sąjungos**

Situacijos apžvalga parengta įgyvendinant projektą „Matomos: dėmesys smurtui prieš moteris su negalia“. Projektas iš dalies finansuojamas Europos Sąjungos Piliiečių, lygybės, teisių ir vertybių programos 2021 m. lėšomis. Europos Komisija neprisiima atsakomybės už galimą pateiktos informacijos panaudojimą.

Projekto partneriai:



Turinys

Įvadas.....	3
Negalios samprata	5
1 dalis. Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų pagalbos ir paslaugų prieinamumas.....	6
Teisinis pagalbos teikimo reglamentavimas.....	6
Pagalbos ir paslaugų teikimas atsižvelgiant į patiriamą negalią specializuotos kompleksinės pagalbos centruose	8
Paslaugų pritaikymas pagal patiriamą negalią.....	9
Paslaugų prieinamumas asmenims su judėjimo negalia.....	12
Paslaugų prieinamumas asmenims su klausos negalia.....	13
Paslaugų prieinamumas asmenims su regos negalia.....	14
Paslaugų prieinamumas asmenims su psichosocialine negalia	14
Paslaugų prieinamumas asmenims su intelekto negalia.....	15
Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų darbuotojų kompetencijų vertinimas.....	15
Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų bendradarbiavimas su negalios organizacijomis.....	16
Kitų paslaugų teikėjų vertinimas ir dalyvavimas bendroje pagalbos sistemoje	17
Ko labiausiai trūksta užtikrinant pagalbą ir paslaugų prieinamumą?	17
Žinių ir įgūdžių trūkumas	18
Aiškios ir vieningos sistemos trūkumas.....	19
SKPC resursų trūkumas	20
Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų nukreipimas į laikino apgyvendinimo paslaugas.....	20
Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų apklausos rezultatų apibendrinimas.....	21
2 dalis. Laikino apgyvendinimo prieinamumas.....	23
Apgyvendinimo paslaugų prieinamumas pagal lytį.....	24
Apgyvendinimo paslaugų prieinamumas asmenims su negalia	27
Patalpų prieinamumas ir paslaugų pritaikymas moterims su skirtingomis negaliomis.....	29
Paslaugų prieinamumas moterims su judėjimo negalia	29
Paslaugų prieinamumas asmenims su klausos negalia.....	31
Paslaugų prieinamumas asmenims su regos negalia	31

Paslaugų prieinamumas asmenims su psichosocialine negalia	32
Paslaugų prieinamumas asmenims su intelekto negalia.....	34
Kitų paslaugų teikimas smurtą patyrusiems asmenims	35
Įstaigų patirtis dirbant su smurtą patyrusiais asmenimis.....	35
Krizių centrų ir socialines paslaugas teikiančių įstaigų bendradarbiavimas su negalios organizacijomis ir negalios bendruomene	36
Darbuotojų kompetencijų vertinimas.....	37
Žinių trūkumas.....	37
Patirties trūkumas.....	38
Įrankių, pagalbos priemonių ir resursų trūkumas	38
Kitų paslaugų teikėjų vertinimas ir dalyvavimas bendroje pagalbos sistemoje	39
Laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų apklausos rezultatų apibendrinimas.....	39
Išvados	41
Rekomendacijos.....	43
Priedai.....	45
Klausimynas specializuotos kompleksinės pagalbos centrams.....	45
Klausimynas laikiną apgyvendinimo paslaugą teikiančioms įstaigoms.....	46

Įvadas

Lietuvoje dėl smurto artimoje aplinkoje į policiją kasmet kreipiamasi mažiausiai 55 000 kartų¹, o specializuotos kompleksinės pagalbos centrai (toliau vadinama ir SKPC) kasmet pagalbą teikia dešimtims tūkstančių asmenų². Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, 1 iš 3 moterų savo gyvenime jau susidūrė arba susidurs su smurtu prieš ją artimoje aplinkoje. Negalia šią tikimybę dar labiau padidina – skaičiuojama, kad moterys ir mergaitės su negalia 2–5 kartus dažniau susiduria su rizika patirti smurtą ir išnaudojimą³. Lietuvos negalios organizacijų forumo atlikto viktimologinio tyrimo rezultatai parodė, kad iš visų apklaustų smurtą artimoje aplinkoje patyrusių moterų su negalia 93 proc. jų bent kartą yra patyrusios psichologinį smurtą, 84 proc. respondenčių savo gyvenime susidūrė su fiziniu smurtu, 56 proc. – su ekonominiu. Nepaisant didelės rizikos patirti smurtą artimoje aplinkoje, visiems nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje asmenims su negalia kasmet tenka vos keli procentai⁴ tokių smurto atvejų. Dėl to mokslininkai kelia prielaidą, kad nukentėjusių asmenų su negalia nuo smurto artimoje aplinkoje atvejai pasižymi išskirtinai dideliu latentišku.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, vykdydama Europos Sąjungos iš dalies finansuojamą projektą „Matomos: dėmesys smurtui prieš moteris su negalia“, atliko nepriklausomą situacijos apžvalgą apie tai, kaip ir kokia apimtimi Lietuvoje teikiamos teisinės, socialinės, laikinojo apgyvendinimo ir kitos specializuotos paslaugos asmenims, patiriantiems smurtą artimoje aplinkoje. Apžvalgoje taip pat analizuojama, kaip paslaugų teikėjai (-os) yra pasirengę (-usios) teikti paslaugas, atsižvelgiant į asmenų negalią ir lytį. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2023 m. liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo nauja redakcija, kurioje numatytos nuostatos, susijusios ir su pagalbos teikimu asmenims su negalia.

¹ 2022 metais kreiptasi 56 187 kartus, 2021 m. – 55 815 kartus, 2020 m. – 58 533 kartus. Policijos departamento duomenys. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra, Policijoje užregistruoti pranešimai dėl smurto artimoje aplinkoje. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/> [žiūrėta 2023-07-16].

² 2022 metais specializuota kompleksinė pagalba suteikta 14 303 asmenims. Šaltinis: Valstybės duomenų agentūra, Smurtą artimoje aplinkoje patyrę asmenys, gavę specializuotą kompleksinę pagalbą. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/> [žiūrėta 2023-07-16].

³ Europos Parlamento priimta Rezoliucija dėl moterų su negalia situacijos, 2018. Prieiga per internetą: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2018/2685\(RSP\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2018/2685(RSP)) [žiūrėta 2023-07-16].

⁴ 2013–2019 metų statistikos duomenys rodo, kad tarp visų nukentėjusiųjų nuo smurto artimoje aplinkoje asmenys su negalia šiuo laikotarpiu sudarė 2,7 proc. Šaltinis: „Smurtas artimoje aplinkoje: negalią turinčių nukentėjusiųjų situacijos įvertinimas“, R. Uscila, Pedagogika, 138(2), p. 184, 2020. Prieiga per internetą: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/Pedagogika/article/view/1888>. Naujesni duomenys nėra viešai prieinami.

Apžvalgos tikslas – išsiaiškinti, kokia apimtimi Lietuvoje teikiamos specializuota pagalba dėl smurto artimoje aplinkoje ir kitos su pagalba nuo smurto nukentėjusiems asmenims susijusios paslaugos; ar pagalba nukentėjus nuo smurto artimoje aplinkoje yra prieinama ir moterims, ir vyrams, ar paslaugos teikiamos asmenims su negalia ir kaip. Atsižvelgiant į tai, kad moterys su negalia susiduria su didesne rizika patirti smurtą artimoje aplinkoje, tyrimo tikslas buvo ištirti lyties ir negalios sąsajas teikiant prieinamas paslaugas. Dėl šios priežasties klausimynuose paslaugų teikėjų buvo specifiškai klausiama apie moteris su skirtingomis negaliomis.

Siekiant įvertinti pagalbos teikėjų pajėgumus ir pasirengimą, 2022 metų spalio mėnesį buvo organizuota fokusuotos diskusijos grupė: apie paslaugų teikimą ir prieinamumą diskutuota su atstovėmis (-ais) iš SKPC, krizių centrų ir socialinių paslaugų centrų.

Papildomai 2022 m. spalio – 2023 m. liepos mėnesiais buvo išsiųsti raštu pateikti klausimynai visiems specializuotą kompleksinę pagalbą teikiantiems arba teikusiems centrams (18-kai organizacijų) ir laikinojo apgyvendinimo paslaugas smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims teikiantiems centrams ir organizacijoms (85-ioms įstaigoms).

Šioje nepriklausomoje situacijos apžvalgoje aptariamos įžvalgos, surinktos fokusuotos diskusijos su specialistėmis ir specialistais metu, ir apibendrinti duomenys gavus atsakymus į klausimynų, siųstų SKPC ir laikinojo apgyvendinimo paslaugų teikėjams, klausimus.

Fokusuotos diskusijos su pagalbos paslaugų teikėjais grupėje dalyvavo 16 asmenų iš visos Lietuvos: Telšių krizių centro, Kupiškio socialinių paslaugų centro Krizių centro padalinio, Moterų informacijos centro (Vilniuje), Alytaus miesto moterų krizių centro, Kauno moterų linijos, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro, Moterų veiklos inovacijų centro (Šiauliuose), Kauno miesto socialinių paslaugų centro, Vilniaus miesto krizių centro, Tauragės moters užimtumo ir informacijos centro, Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyriaus. Pagrindiniai klausimai, kuriais diskutuota, apėmė organizacijų pasirengimą teikti paslaugas žmonėms su skirtingomis negaliomis, kylančius iššūkius, užtikrinant paslaugų prieinamumą, bendradarbiavimą su kitomis institucijomis ir organizacijomis, ir poreikius, kad būtų teikiamos kokybiškos paslaugos.

Pagrindinės specialisčių (-tų) įžvalgos, pateiktos diskusijos metu, ir organizacijų atsakymai į raštu siųstus klausimynus detaliau aptariami toliau.

Apžvalgoje laikomasi tokių negalios apibrėžimų:

Negalia – susijusi su ilgalaikiais fiziniais, sensoriniais, intelekto ar psichikos sveikatos sutrikimais, patiriama susidūrus su kliūtimis socialinėje ir fizinėje aplinkoje.

Intelekto negalia – susijusi su intelekto gebėjimų raida, patiriama susidūrus su kliūtimis socialinėje ir fizinėje aplinkoje.

Judėjimo negalia – su raumenų, kaulų, nervų būkle susijusi ribota asmens galimybė judėti, valdyti rankų ir kojų judesius, patiriama susidūrus su kliūtimis socialinėje ir fizinėje aplinkoje.

Klausos negalia – ribota asmens galimybė priimti garsinę informaciją.

Regėjimo negalia – ribota asmens galimybė priimti regimąją informaciją, matyti, dažniausiai nėra pataisoma akiniais arba vaistais.

Psichosocialinė negalia – susijusi su ilgą laiką trunkančiais psichikos sveikatos sutrikimais (pavyzdžiui, šizofrenija, depresija, dvipolis afektinis sutrikimas, generalizuotas nerimo sutrikimas), patiriama susidūrus su kliūtimis socialinėje ar fizinėje aplinkoje.

Negalios samprata

Prieš pradėdant analizuoti surinktus duomenis, verta aptarti negalios sampratą, kaip atsakymus teikusios specialistės ir specialistai suvokia negalią ir kaip ją priima.

Tiek fokusuotos grupės diskusija, tiek pateikti atsakymai į klausimus raštu parodė, kad žmogiškasis noras padėti kitam žmogui nepaisant jo / jos negalios dominuoja visuose specialisčių (-tų) atsakymuose. Vis dėlto kai kurie atsakymai leidžia teigti, kad specialistams (-ėms) trūksta žinių apie negalią, jos skirtumus, asmenų poreikius dėl skirtingų jų negalių. Pavyzdžiui, atsakyme apie patalpų pritaikymą žmonėms su skirtingomis negaliomis buvo teigiama, kad asmeniui su regos negalia nebūtų užtikrintas visokeriopas saugumas apsigyvenus krizių centre, nes centras įsikūręs trečiame pastato aukšte be lifto. Kitaip tariant, preziumuojama, kad nematantis asmuo yra galimai nesavarankiškas.

Taip pat pasitaikė atvejų, kai įvairios negalios prilyginamos ligai, o pati negalia priešinama sveikatai. Pavyzdžiui, sakoma „neįgalieji ir sveikieji“. Tokia ryški tendencija atsiskleidė kalbant apie asmenis su psichosocialine negalia. Psichosocialinė negalia dažnai siejama su medicinine diagnoze, sveikatos sutrikimais, ligomis.

Specialisčių (-tų) vartojamos sąvokos, apibrėžiančios skirtingas negalias, yra gana painios ir įvairios. Dažnai intelekto ir psichosocialinės negalios painiojamos tarpusavyje, vartojant jų pavadinimus kaip sinonimus. Painiojamas ir kalbant apie paslaugų pritaikymą asmenims su intelekto negalia ir asmenims su psichosocialine negalia – nežinoma, kuriuo atveju kokia pagalba būtų reikalinga.

Kalbant apie sąvokas, pasitaiko, kad vartojami terminai, kuriuos vartoti neberekomenduojama. Pavyzdžiui, intelekto negalia dažnai vadinama protine arba proto negalia, kurtieji vadinami kurčnebyliais. Fokusuotos diskusijos dalyviai vartojo tokias sąvokas kaip „lengvas protinis atsilikimas“, „protinis neįgalumas“.

Visi išvardinti pavyzdžiai rodo, kad žmogaus teisėmis grįstas švietimas apie negalią, negalios formas, aktualius žmonių su negalia klausimus ir gilesnį negalios bendruomenės pažinimą specialistėms ir specialistams, teikiantiems pagalbą dėl smurto artimoje aplinkoje, labai reikalingas.

1 dalis. Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų pagalbos ir paslaugų prieinamumas

Klausimynai SKPC ir laikiną apgyvendinimą teikiančioms įstaigoms šiek tiek skyrėsi.

Klausimynuose, skirtuose specializuotą kompleksinę pagalbą teikiantiems centrams, buvo teirujamasi šių dalykų⁵:

1. Kokia specializuota pagalba teikiama smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims?
2. Ar paslaugos teikiamos ir moterims ir vyrams?
3. Ar paslaugos teikiamos atsižvelgiant į asmens negalią?
4. Ar regione, kuriame teikiamos paslaugos, turite kur nukreipti asmenis, kuriems reikalingas laikinas apgyvendinimas dėl patiriamo smurto artimoje aplinkoje?
5. Ar jūsų regione laikino apgyvendinimo paslaugos dėl patiriamo smurto yra teikiamos ir moteris ir vyrams (su vaikais ir be jų)?
6. Ar apgyvendinimo paslaugos yra prieinamos asmenims su skirtingomis negaliomis?
7. Kaip vertinate kitų paslaugų teikėjų (pavyzdžiui, policijos, atvejo vadybos, socialinių darbuotojų) galimybes teikti paslaugas nuo smurto nukentėjusiems asmenims su skirtingomis negaliomis?
8. Ko reikia arba trūksta iki visiško paslaugų prieinamumo Jūsų regione?
9. Kaip vertinate savo organizacijos darbuotojų galimybes, kompetencijas ir pasirengimą suteikti paslaugas nukentėjusiems asmenims, atsižvelgiant į jų negalią ir patirto smurto rūšį?
10. Kokių darbuotojų kompetencijų trūksta?
11. Ar savivaldybėje, kurioje dirbate, organizuojami tarpžinybiniai susitikimai smurto artimoje aplinkoje atvejams spręsti? Ar juose dalyvaujate?
12. Ar bendradarbiaujate su kitomis organizacijomis, dirbančiomis negalios srityje?

Iš 18 apklaustų organizacijų į klausimus raštu atsakė 15, dvi iš jų apklausos laikotarpiu SKPC paslaugų nebeteikė. Atsakymai teikti iki 2023 metų balandžio mėnesio.

Teisinis pagalbos teikimo reglamentavimas

Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas numato šias SKPC funkcijas:

- Informavimą: informacijos teikimą apie asmens teises, galimybes apsaugoti nuo smurto artimoje aplinkoje, teisėsaugos ir kitų valstybės institucijų ir įstaigų darbą.
- Įgalinimą: pagalbą smurtą patyrusiam asmeniui priimti savarankiškus sprendimus bei pasinaudoti savo teisėmis.
- Tarpininkavimą: pagalbą, tarpininkaujant valstybės ir (ar) savivaldybės institucijose ir įstaigose, kai atstovaujama smurtą patyrusio asmens interesams.

⁵ Tikslus klausimynas pateikiamas apžvalgos prieduose.

- Konsultavimą: specializuotos kompleksinės pagalbos teikimą. Į šią funkciją įeina visa pagalba, reikalinga ieškant veiksmingų būdų, kaip įveikti smurtą. Pavyzdžiui, įgalinant, informuojant, tarpininkaujant, teikiant pagalbą rengiant dokumentus.
- Specializuotos teisininko ir psichologo pagalbos teikimą (arba tarpininkavimą kitoms organizacijoms dėl šių paslaugų).
- Veiksmų ir pagalbos priemonių plano sudarymą ir tikslinimą atsižvelgiant į poreikius ir aplinkybes.
- Pažymų kitoms valstybės institucijoms rengimą. Pavyzdžiui, teisėsaugai, vaiko teisių apsaugos skyriams.
- Laikino apgyvendinimo organizavimą (kai asmeniui reikia saugios vietos).
- Bendradarbiavimą pagal poreikį su kitomis įstaigomis ir organizacijomis, teikiančiomis asmeniui pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje. Pavyzdžiui, dėl apnakvindinimo, apgyvendinimo, medicininės, teisinės pagalbos, kitų reikalingų paslaugų.
- Tarpininkavimą dėl medicininės pagalbos.
- Asmens palydėjimą į policijos komisariatą, teismą, kitas institucijas ir organizacijas.
- Pagalbos teikimą smurtą patyrusiam asmeniui siekiant įsitraukti į darbo rinką.
- Ekspertinio vertinimo teikimą dėl smurto artimoje aplinkoje pavojaus ir atvejų.

Priėmus naująją Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo redakciją⁶ atsirado keletas naujovių ir SKPC paslaugų teikimo srityje. Pavyzdžiui, kiekvienoje savivaldybėje turi būti sudaroma Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir apsaugos politikos įgyvendinimo koordinavimo komisija, į kurios sudėtį turi būti įtraukti ir tos savivaldybės teritorijoje veikiančio SKPC atstovai (-ės). Įstatyme taip pat numatytos dvi skirtingos tikslinės grupės, kurioms SKPC turi teikti pagalbą – smurtą artimoje aplinkoje patyrę asmenys ir smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantys asmenys. Tad, jei anksčiau policija informuodavo SKPC tik tais atvejais, kai dėl smurto artimoje aplinkoje būdavo pradėtas ikiteisminis tyrimas, tai, patvirtinus naująją įstatymo redakciją, policija privalo SKPC informuoti visais atvejais – nesvarbu, ar pradėdamas ar nepradėdamas ikiteisminis tyrimas. Tais atvejais, kai smurto artimoje aplinkoje pavojų keliančiam asmeniui skiriamas apsaugos nuo smurto orderis⁷, smurto pavojų patiriančiam asmeniui sutikus, SKPC gali būti perduota informacija dėl susisiekiimo su smurto pavojų patiriančiu asmeniu tolesnio pagalbos teikimo klausimu.

Atliekant nepriklausomą situacijos apžvalgą SKPC klausimyne raštu buvo prašyta pateikti informaciją apie teikiamą pagalbą ir paslaugas. Nors klausimas susijęs su teisės aktais priskirtų funkcijų vykdymu, atsakymai skyrėsi pagal tai, kaip vienos ir kitos funkcijos

⁶ Įstatymo pakeitimai įsigaliojo 2023 m. liepos 1 d.

⁷ Siekiant apsaugoti smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantį asmenį ir, esant duomenų apie galimai panaudotą smurtą artimoje aplinkoje, arba, esant pagrįstų duomenų, kad toks smurtas gali būti netrukus panaudotas, tačiau tų duomenų nepakanka pradėti ikiteisminį tyrimą, smurto artimoje aplinkoje pavojų keliančiam asmeniui gali būti skiriamas apsaugos nuo smurto orderis. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 7 straipsnis.

pabrėžiamos, kurias funkcijas SKPC atstovės⁸ laiko svarbiomis jų darbo veiklomis. Pavyzdžiui, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras specifiškai išskyrė įgalinimo veiklą – smurtą patyrusio asmens skatinimas priimti savarankiškus sprendimus ir atkurti ryšius su supančia aplinka bei pačiu savimi; Marijampolės apskrities moters veiklos centras įvardijo „išklausymą“.

Atsakymai raštu ir fokusuotos diskusijos rezultatai taip pat sudaro galimybę suprasti, kad SKPC darbuotojos save mato labai *žmogiškai*, t. y., darbuotojos stengiasi padėti atsižvelgdamos į individualią situaciją. Kai nėra aiškių pagalbos algoritmų ar konkrečios tvarkos arba kai minimas konkretus atvejis iškrenta iš teisinio reglamentavimo ir neatitinka realių pagalbos galimybių (kaip dažnai nutinka negalios atveju) – vis tiek ieškoma išeičių ir kūrybiškų būdų, kaip suteikti pagalbą. Kartu pateikti atsakymai dažnai atspindėjo nuovargį ir bejėgiškumą dėl pagalbos sistemiškumo trūkumo. SKPC specialistės teigė susiduriančios su nuolatiniu resursų ir valstybės pagalbos padėti trūkumu: finansinių, žmogiškųjų išteklių, infrastruktūros, priemonių trūkumu – „o teikti pagalbą vis tiek reikia“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta). Išsamiau apie iššūkius, su kuriais susiduriama, pasakojama toliau.

Pagalbos ir paslaugų teikimas atsižvelgiant į patiriamą negalią specializuotos kompleksinės pagalbos centruose

Konkrečios ir aiškios sistemos, kaip SKPC turėtų teikti paslaugas ir pagalbą asmenims atsižvelgiant į jų negalią, vis dar nėra visoje Lietuvoje. SKPC to labai pasigenda.

Nors į konkrečias naujos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo redakcijos, įsigaliojusios 2023 m. liepos 1 d., detales šioje apžvalgoje nėra gilinamasi, paminėtina, kad konkrečių gairių arba standartų, kaip užtikrinti visapusišką pagalbos ir paslaugų prieinamumą (ne tik fizinį, bet ir informacijos apie paslaugas) dėl negalios, įstatymas nepateikia. Įstatymas numato keletą dalykų kalbant apie pagalbos teikimą asmenims su negalia:

- 1) apsauga nuo smurto artimoje aplinkoje turi būti įgyvendinama vadovaujantis prieinamumo ir individualizavimo principu. Šis principas numato, kad pagalba turi būti teikiama „atsižvelgiant į smurtą patyrusio asmens individualius ir specialiuosius poreikius (įskaitant gebėjimus, socialinę padėtį, amžių, brandumą, lytį, psichikos ir fizines savybes, negalią, socialinę aplinką ir kitas svarbias ypatybes bei emocinius ir socialinius ryšius)“⁹;
- 2) „specializuota kompleksinė pagalba negalią turintiems asmenims teikiama atsižvelgiant į specialiuosius šių asmenų poreikius“¹⁰;

⁸ Visus klausimynus pateikė ir fokusuotoje grupės diskusijoje dalyvavo SKPC darbuotojos moterys, todėl apibendrinant atsakymus raštu vartojamas moteriškos giminės daiktavardis.

⁹ Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, 3 straipsnis.

¹⁰ Ten pat, 12 straipsnis.

3) specializuotos kompleksinės pagalbos centrui taikoma prievolė užtikrinti „specializuotos kompleksinės pagalbos teikimą neįgaliesiems tinkamu būdu, nepriklausomai nuo negalios pobūdžio“.¹¹

Vis dėlto, kaip konkrečiai turėtų būti teikiama pagalba atsižvelgiant į asmens negalią – nenurodoma. Kalbant apie patalpų prieinamumą, naujoje Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo redakcijoje nurodyta, kad „specializuotos kompleksinės pagalbos centras turi turėti patalpas pritaikytas neįgaliųjų poreikiams arba užtikrinti šių paslaugų teikimą jiems tinkamu būdu“¹². Vėlgį, kaip konkrečiai tai turėtų būti užtikrinama, – informacija nepateikiama.

Tikėtina, kad konkrečios praktikos, kaip užtikrinti pagalbos ir paslaugų prieinamumą, ilgainiui gali atsirasti organizacijų ir savivaldybių veikloje, numatant tai vidiniuose planavimo dokumentuose bei įstatymų įgyvendinamuosiuose aktuose, pavyzdžiui, veiklos aprašuose, darbo reglamentuose. Ypač tuomet, kai savivaldybėse pradės veikti Smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir apsaugos politikos įgyvendinimo koordinavimo komisijos. Vis dėlto patalpų prieinamumas vien dėl naujos įstatyminės prievolės nepasikeis / nepagerės¹³.



Dalis apklaustų SKPC ir laikino apgyvendinimo paslaugą teikiančių centrų nurodė, kad jų dabartinėse patalpose nėra užtikrinimas tinkamas prieinamumas. Pavyzdžiui, 7 (septyni) SKPC ir apie pusė laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų (29) pranešė, kad jų patalpos nėra prieinamos asmenims su judėjimo negalia, arba nenurodė kitaip.

Dalis

prieinamų patalpų neturinčių SKPC problemą sprendžia naudodamiesi kitų organizacijų patalpomis arba paslaugas teikdami nuotoliu ir ne centro / organizacijos patalpose. Jei toks sprendimas galimas SKPC vykdant veiklą, laikino apgyvendinimo paslaugų neprieinamumo tai nesprendžia. Išsamiau apie laikino apgyvendinimo patalpas rašoma 2 dalyje.

Paslaugų pritaikymas pagal patiriamą negalią

Klausimyne raštu SKPC buvo klausiama, ar jų paslaugos teikiamos atsižvelgiant į asmens patiriamą negalią. Teigiamo atsakymo atveju buvo prašoma nurodyti, kaip užtikrinamas paslaugų prieinamumas žmonėms su skirtingomis negaliomis. Pavyzdžiui, pateikiant informaciją garsu, gestų kalba, Brailio raštu, lengvai suprantama kalba, užtikrinant patalpų prieinamumą klientams su ribotu judumu arba kitais būdais.

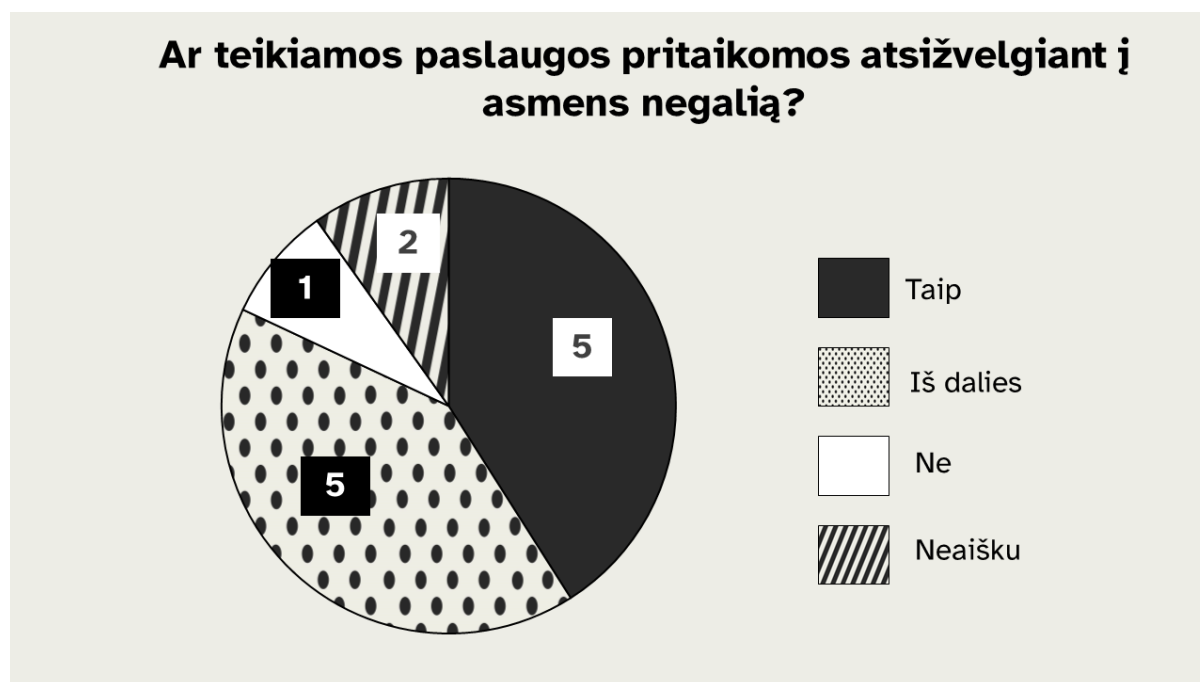
¹¹ Ten pat, 16 straipsnis.

¹² Ten pat, 14 straipsnis.

¹³ Tik 6 specializuotą kompleksinę pagalbą teikiantys centrai atsakymuose ir 30 laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų nurodė, kad jų patalpos yra prieinamos asmenims su judėjimo negalia.

Atsakydamos organizacijų atstovės dalinosi skirtinga patirtimi. Pavyzdžiui, Šiauliuose veikiančio Moterų veiklos inovacijų centro atstovė teigė, kad per ilgą darbo praktiką yra buvę besikreipiančių asmenų su negalia (su klausos, regos, psichosocialine negalia). Vis dėlto tokių atvejų per daugelį metų buvo vos keletas. Iš visų moterų su negalia, pasak specialistų, daugiausia kreipiasi moterys su psichosocialine negalia.

Alytaus miesto moterų krizių centro specialistė, dalyvavusi fokusuotos diskusijos grupėje, teigė taip pat prisimenanti vos kelis atvejus, kai į centrą kreipėsi asmuo su negalia: paminėjo atvejį, kai kreipėsi moteris su regos negalia, ir kelis atvejus, kai kreipėsi moterys su judėjimo negalia. Visais paminėtais atvejais užteko paslaugų teikimo telefonu¹⁴, tad fizinis paslaugų prieinamumas nebuvo išbandytas.



1 grafikas. Paslaugų teikimas atsižvelgiant į asmens negalią.

Mažas kreipimūsi žmonių su negalia skaičius rodo didelį asmenų su negalia patiriamo smurto artimoje aplinkoje latentškumą. Kadangi kreipimūsi sulaukiama mažai, pagalba dažnai teikiama stichiškai. Pavyzdžiui, ieškoma alternatyvių būdų, kaip pasiekti asmenį, pasitelkiama artimųjų pagalba, ieškoma gestų vertimo paslaugų; alternatyvūs būdai komunuoti, pagal galimybes įtraukiamos negalios srityje dirbančios nevyriausybinės organizacijos ir pan. Tarp pateiktų atsakymų dominavo paaiškinimas, kad kiekvienu atveju klausimas sprendžiamas individualiai – ieškant čia ir dabar būtino sprendimo, kaip suteikti reikalingą pagalbą. Kaip teigė vieno SKPC vadovė, „žmogus be pagalbos nelieka“, o kito centro vadovė pridūrė: „verčiamės per galvą, kad tiktai padėti“. Ir nors žmogiškasis veiksnys ir darbuotojų motyvacija padėti yra be galo pozityvus reiškinys, tai, kad nėra aiškaus

¹⁴ SKPC konsultacijos dažniausiai teikiamos telefonu.

algoritmo, kaip padėti asmenims su skirtingomis negaliomis arba kaip jos / jie gali kreiptis, – gali užkirsti kelią daugybei žmonių sužinoti apie galimą pagalbą ir jos ieškoti.

Svarbus ir žmogiškojo orumo klausimas. Vieno SKPC darbuotoja taikliai pastebėjo, kad pagalba ir ori pagalba skiriasi: „Mes irgi sprendžiam individualiai. Apgyvendinimą, tarkim, mes galim suteikti žmogui, turinčiam negalią, bet ar jis bus orus – tai čia jau, žinokit, kitas klausimas. Ar tai bus oriai žmogui? Tikrai sunku atsakyti į klausimą.“

Kai kurie pagalbos paslaugų teikėjai teigė, kad savo darbo praktikoje apskritai nėra susidūrę su klientėmis (-ais) su negalia. Pavyzdžiui, Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras per savo 11 veiklos metų nesusidūrė su asmeniu, „kuris būtų pageidavęs pagalbos gestų kalba ar Brailio raštu“, „<...> nebuvo nei 1 kliento neįgaliame vežimėlyje“. Pacituotas centro atsakymas taip pat išduoda paslaugų teikimo realybę, kad organizacijos veikla vykdoma reaktyviai – pagal kliento (-ės) pageidavimą. Panašia patirtimi dalinosi ir kiti – tarp besikreipiančiųjų dėl pagalbos asmenų su negalia nebuvo arba tokių specialistės teigė neatsimenančios.

Pasikartojantis specialisčių atsakymas – „jei atsirastų atvejų, kad būtų reikalinga pagalba asmenims su negalia – būtų organizuojama reikalinga pagalba“. Po žodžių junginiu „reikalinga pagalba“ dažnai slepiasi žmogiškoji empatija ir noras padėti, tačiau nebūtinai konkrečios žinios apie tai, kas galėtų būti reikalinga norint teikti orią pagalbą. Pavyzdžiui, Marijampolės apskrities moters veiklos centras į klausimą apie jų centro teikiamų paslaugų prieinamumą žmonėms su skirtingomis negaliomis pateikė atsakymą, kad „poreikiui esant, Marijampolės savivaldybėje yra specialistai, kurie suteiktų tokią pagalbą“. Atsakyme nedetalizuojama, kokią tiksliai pagalbą smurtą patyrusiam asmeniui su negalia galėtų suteikti savivaldybės darbuotojai, tačiau pateiktas atsakymas rodo potencialių klienčių (-tų) negalios aspekto neįtraukimą į kasdienes paslaugas.

Kai kurios organizacijos negalios aspektą yra įtraukusios į vidinius veiklos dokumentus, kuriais vadovaujasi organizuodamos ir teikdamos pagalbą.

Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija, vienijanti specializuotos kompleksinės pagalbos centrus visoje Lietuvoje, deda pastangas, kad atsirastų bendra visiems SKPC darbo metodika, kaip teikti pagalbą asmenims su skirtingomis negaliomis. Tai daroma pasitelkiant įvairius projektus, dažnai finansuojamus ES fondų ir kitų finansinių mechanizmų; asociacijos narių darbuotojams organizuojami įvairūs mokymai, į kurių turinį įtraukiamas ir negalios aspektas. Negalios tema, pasak asociacijos atstovių, įtraukiama po truputį, gilinant specialisčių (-tų) dalykines žinias apie konkrečias negalias. Taip pat 2022 metais buvo pasirašyta asociacijos bendradarbiavimo su Lietuvos negalios organizacijų forumu ir Lietuvos žmonių su negalia sąjunga sutartis – susitarta dėl 2023 metais numatytų 10 susitikimų su negalios organizacijomis skirtinguose šalies regionuose. Susitikimų metu bus viešinama informacija apie SKPC teikiamą pagalbą.

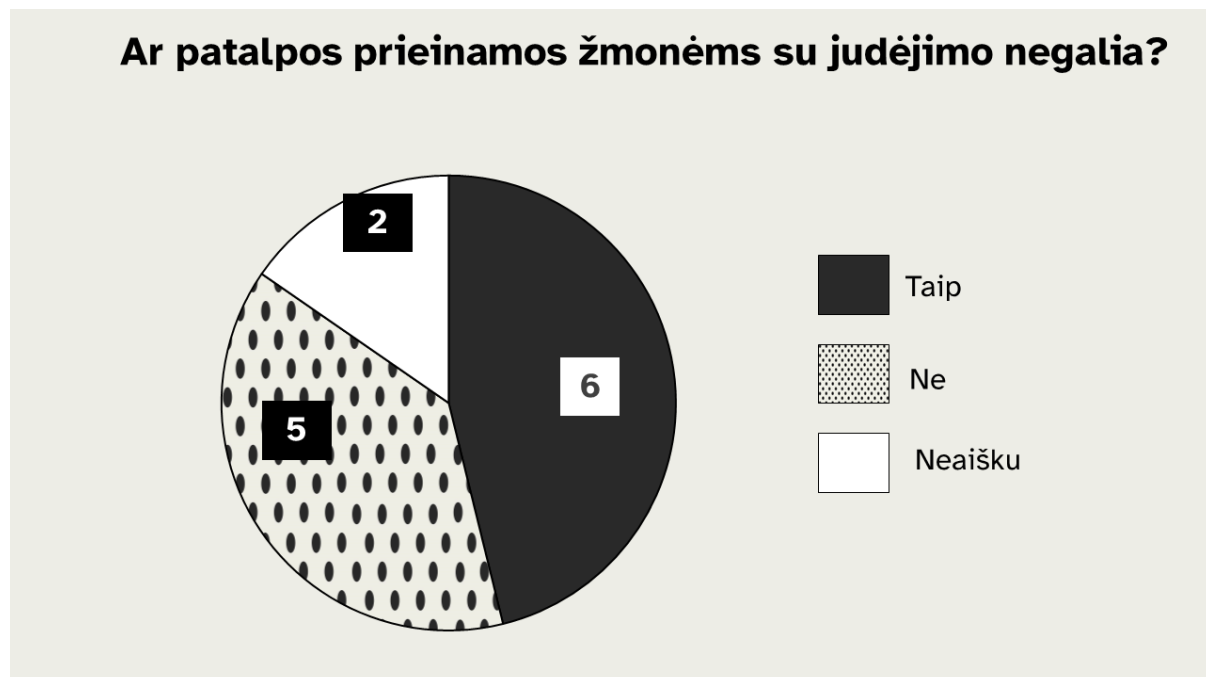
Iki šiol didžiausias SKPC įdirbis siekiant užtikrinti paslaugas prieinamas asmenims su negalia padarytas teikiant paslaugas kurtiesiems. Moterų informacijos centras kartu su

Lietuvos kurčiųjų draugija, Lietuvių gestų kalbos vertimo centru ir kitais specializuotos pagalbos centrais sukūrė pagalbos teikimo smurtą patyrusioms kurčioms moterims ir mergaitėms algoritmą. Jame numatyta aiški veiksmų seka, kaip turėtų būti teikiama pagalba tokioms moterims. Pavyzdžiui, SKPC pasirūpina gestų kalbos vertimo paslauga, prireikus bendradarbiauja su kurčiųjų reabilitacijos centru ir pan. Kiekvienu atveju numatyta sukurti individualų pagalbos planą, kurį įgyvendinant galėtų būti pasitelkiama(s) kurčiųjų reabilitacijos darbuotoja(s). Pagalbą teikiančios SKPC specialistės taip pat turi informaciją apie visus kurčiųjų reabilitacijos centrus bei Lietuvių gestų kalbos vertimo centrus ir jų kontaktinius duomenis, kad prireikus būtų galima operatyviai pasitelkti pagalbą iš šalies. Planuojama ilgainiui plėsti informacijos parengimą bei paslaugų pritaikymą ir žmonėms su intelekto, psichosocialine negaliomis.

Toliau trumpai aptariamas paslaugų dėl patirto smurto artimoje aplinkoje prieinamumas pagal konkrečią negalios rūšį.

Paslaugų prieinamumas asmenims su judėjimo negalia

Teikdamos atsakymus apie pagalbos prieinamumą asmenims su judėjimo negalia, tiek žodžiu, tiek raštu SKPC specialistės atsakė gana lakoniškai. Iš 13 atsakymus žodžiu arba raštu pateikusių SKPC, tik 6 (šešios) jų nurodė, kad jų patalpos yra prieinamos asmenims su judėjimo negalia.



2 grafikas. Patalpų prieinamumas žmonėms su judėjimo negalia.

Kai SKPC patalpos nėra prieinamos asmenims su judėjimo negalia, vyraujanti praktika yra teikti paslaugas nuotoliu¹⁵ arba pasinaudoti kitų organizacijų ir socialinių partnerių fiziškai

¹⁵ SKPC konsultacijos dažniausiai teikiamos telefonu.

prieinamomis patalpomis. Kai kurios organizacijos turi galimybę nuvykti pas klientes (-us) į namus tais atvejais, kai telefonu neįmanoma suteikti reikalingos pagalbos¹⁶.

Komentuodamos laikino apgyvendinimo paslaugą teikiančių centrų ir įstaigų galimybes specialistės dažnai abejojo dėl jų tinkamumo moterims su judėjimo negalia. Pavyzdžiui, Marijampolės apskrities moters veiklos centro vadovė atsakyme raštu teigė, kad „daugiausiai patalpos įrengtos 2 aukštuose, tad patekti visiškai neįmanoma. Matomai, apie tokius asmenis įrenginėjant patalpas nebuvo dar pagalvota“. Daugiau apie laikino apgyvendinimo paslaugų prieinamumą žmonėms su judėjimo negalia rašoma 2 dalies skyriuje „Paslaugų prieinamumas asmenims su judėjimo negalia“ (29 psl.).

Paslaugų prieinamumas asmenims su klausos negalia

Kaip jau buvo rašyta, SKPC didžiausią įdirbį yra sukaukę užtikrindami paslaugų prieinamumą asmenims su klausos negalia: veikia konkretus pagalbos modelis, sudarytos partnerystės su kurčiųjų bendruomenei atstovaujančiomis organizacijomis ir lietuvių gestų kalbos vertimo centrais sutartys, pagalbą teikiančios specialistės turi visą reikiamą informaciją dėl gestų kalbos vertimo užtikrinimo. Kokia apimtimi algoritmas yra žinomas ir taikomas atskiruose SKPC – sunku įvertinti. Kai kurių centrų atstovai jo neįvardijo ir atsakymuose neminėjo. Bent keletas SKPC nurodė, kad yra teikę pagalbą pasinaudodami gestų kalbos vertimu.

Paslaugos asmenims su klausos negalia taip pat teikiamos raštu, pavyzdžiui, el. paštu, naudojantis pokalbių programėle *livechat*, SMS, kitomis mobiliojo ir internetinio ryšio priemonėmis. Moterų informacijos centras paaiškino, kad yra sukūręs paslaugų teikimo klausos negalią turinčioms klientėms modelį: nustatytos konkrečios valandos, kuriomis organizuojamos konsultacijos naudojantis *Skype* programėle su gestų vertimu, sutarta dėl bendradarbiavimo su gestų kalbos vertėjais. Toks komunikacijos būdas pasirinktas konsultuojantis su Lietuvos kurčiųjų draugija kaip patogesnis nei, pavyzdžiui, susirašinėjimas žinutėmis. Konsultacijos teikiamos iš anksto užsiregistravus el. paštu. Pagalbą naudojantis *Skype* programėle ir konsultacijas asmenims su klausos negalia teikia ir Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras. Telšių SKPC atstovė fokusuotos diskusijos metu minėjo, kad, nors *Skype* programėlė ir yra paslaugų pritaikymas kurtiesiems, jų centras yra turėjęs ir neigiamų patirčių dėl konsultacijų naudojant *Skype* programėlę: viena klientė neturėjo galimybės šią programėlę įsidiegti, o kitas asmuo – neturėjo išmanaus telefono.

Specialistės fokusuotoje diskusijoje taip pat vieningai sutarė, kad kokybiškas gestų kalbos vertimas, teikiant pagalbą kurtiesiems, yra vienas svarbiausių veiksnių. Jų praktikoje yra pasitaikę ir daug nesėkmingų pavyzdžių, kai vertimas buvo nesklaidus, verčiama netiksliai, parenkami neteisingi terminai ir žodžiai – tokie ir panašūs atvejai paslaugų teikimą apsunkina. Todėl būtų tikslinga vertimus organizuojančiam Lietuvių gestų vertimo centrui supažindinti vertėjus (-as) su smurto artimoje ir smurto lyties pagrindu tematika. Taip pat,

¹⁶ Pavyzdžiui, Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras rašte nurodė, kad „Paslaugos daugiausiai teikiamos telefonu. Tik retas asmuo pageidauja gyvai susitikti ir atvyksta į SKPC.“.

atsižvelgiant į temos jautrumą, rekomenduotina svarstyti galimybę užtikrinti, kad konsultuojant tą patį asmenį, vertėjas (-ai) nesikeistų.

Sunku vertinti informacijos apie teikiamas paslaugas prieinamumą gestų kalba, nes SKPC šios aplinkybės nei fokusuotos diskusijos metu, nei atsakymuose raštu neminėjo. Interneto svetainėje www.specializuotospagalboscentras.lt, vienijančioje visus SKPC, informacija gestų kalba šios analizės rengimo metu buvo nepateikta. Kita vertus, kurčiųjų bendruomenei atstovaujanti organizacija Lietuvos kurčiųjų draugija savo [internetu svetainėje](http://internetu.svetaineje) pateikia daug informacijos gestų kalba apie smurtą artimoje aplinkoje, kaip jį atpažinti, kur kreiptis. Tai yra vienas pavyzdžių, kai skirtingą negalią turinčius žmones vienijanti organizacija pati aktyviai domisi ir šviečia bendruomenę apie smurtą artimoje aplinkoje, kur ieškoti pagalbos ir pan.

Paslaugų prieinamumas asmenims su regos negalia

Nuo 2022 m. Moterų informacijos centras kartu su kitais SKPC išbando parengtą *Specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms moterims, turinčioms regos negalią, modelį*. Šis modelis, panašiai kaip jau veikiantis pagalbos teikimo smurtą patyrusioms kurčioms moterims ir mergaitėms modelis, yra orientuotas į labai aiškų algoritmą, kuriuo specialistės (-ai) turėtų naudotis teikdamos (-i) pagalbą asmenims su regos negalia. Projekto metu kurtas modelis taip pat apima informacijos parengimą prieinamu būdu: planuota parengti pagrindinę informaciją Brailio raštu, informaciją garsu (pavyzdžiui, ją viešinant Lietuvos audiosensorinėje bibliotekoje).

Pagalbos teikimas telefonu dažnai įvardijamas kaip paslaugų pritaikymas asmenims su regos negalia.

Vienintelis SKPC – Raseinių krizių centras – nurodė, kad informaciją rengia Brailio raštu. Moterų informacijos centras pranešė, kad informacijos teikimas Brailio raštu nėra paplitusi praktika, tačiau garsinė informacija bei rašytinio teksto įgarsinimas naudojantis ekrano skaitymo programomis, pavyzdžiui, Microsoft įrankiu *Ease of Access*, yra galimas. Tauragės moterų užimtumo ir informacijos centro nuomone, žmonėms su regos negalia vis dar trūksta prieinamos informacijos apie smurtą artimoje aplinkoje – parengtos tiek Brailio raštu, tiek garso formatu.

Paslaugų prieinamumas asmenims su psichosocialine negalia

Vienintelis Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras atsakydamas į klausimyno klausimus pranešė, kad bendraudami su asmenimis su psichosocialine negalia stengiasi kalbėti bei teikti pagalbą ir informaciją jiems suprantamai, pasikalbėti su šių asmenų artimaisiais ir juos konsultuoti. Visi kiti SKPC, atsakydami raštu į klausimyno klausimus, specifiškai neišskyrė paslaugų prieinamumo asmenims su psichosocialine negalia temos. Todėl, kokia apimtimi paslaugos teikiamos, ar teikiamos, kaip užtikrinamas jų prieinamumas, – neaišku. Vis dėlto bent kelios fokusuotos diskusijos dalyvės paminėjo, kad iš visų negalių kone dažniausiai susiduria su psichosocialine negalia, tad kodėl ji nėra išskiriama kalbant apie paslaugų prieinamumą, sunku pasakyti. Viena iš prielaidų galėtų būti

toji, kad paslaugų prieinamumo klausimas dažniausiai siejamas su fizinėmis negaliomis, o apie informacijos prieinamumą pagalvojama rečiau arba visai nepagalvojama. Kaip jau minėta pirmiau, dauguma SKPC teikiamų ir kitų socialinių paslaugų yra teikiamos reaktyviai – tai reiškia, kad pagalba teikiama tuomet, kai yra tiesioginis kreipimasis. Žmogiškųjų ir finansinių resursų stoka gali lemti tai, kad laiko pagaltoti ir iš anksto suplanuoti informacijos prieinamumą nėra.

Dar vienas svarbus veiksnys yra psichosocialinės negalios nematomumas. Kadangi SKPC paslaugas dažnai teikia nuotoliu – daugiausia skambučiais ir žinutėmis – specialistės teikdamos konsultaciją nebūtinai žino, ar besikreipiantis žmogus yra su negalia. Jei pokalbio metu tai išsiaiškinama, galima reaguoti. Bet pranešimuose, kurie gaunami iš policijos, tai nėra pažymėta (būna pažymėta apie fizines ir sensorines negalias).

Paslaugų prieinamumas asmenims su intelekto negalia

Kaip ir psichosocialinės negalios atveju, SKPC savo atsakymuose raštu apie paslaugų pritaikymą asmenims su intelekto negalia konkrečiai nepraneša. *Kauno moterų linija* paminėjo bendradarbiavimą su sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Jonavos viltis“, tačiau nenurodė nei atveju, nei situacijų, kai šis bendradarbiavimas būtų / buvo įgyvendintas teikiant paslaugas smurtą patyrusiems žmonėms. Panašų atsakymą dėl bendradarbiavimo pateikė ir Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras, vėlgi, nenurodydamas, nei kokia apimtimi, nei kokiais atvejais bendradarbiaujama.

Fokusuotos diskusijos dalyvės pripažino, kad apie informacijos parengimą lengvai suprantama kalba yra galvojusios ir supranta šį poreikį. Tikimasi, kad, kai SKPC tinklas vieningai imsis šios temos, tokia informacija bus taip pat parengta.

Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų darbuotojų kompetencijų vertinimas

Tiek klausimynuose raštu, tiek fokusuotos diskusijos grupės dalyvių buvo teirujamasi, kaip organizacijos vertina savo darbuotojų galimybes, kompetencijas ir pasirengimą teikti paslaugas nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje asmenims atsižvelgiant į jų negalią.

Apibendrinant atsakymus būtų galima prieiti prie išvados, kad SKPC savo darbuotojus vertina palankiai, dažnai pabrėždami darbuotojų atsidavimą, norą padėti. Vertinant galimybes suteikti orią pagalbą žmonėms su skirtingomis negaliomis, dažnai minimas nepakankamų resursų klausimas: nepritaikyta infrastruktūra, specialistų trūkumas, per didelis esamų darbuotojų darbo krūvis, lėšų stygius planuojant informavimo priemones ir veiklas. Taip pat minima, kad siekiant sklandžiai teikti pagalbą reikalingas kitų specialistų (pavyzdžiui, teisėsaugos, vaiko teisių apsaugos) įsitraukimas, tinkamas pasirengimas (įtraukiant ir žinių bei įgūdžių klausimą) ir bendradarbiavimas.

Šiek tiek atsargiau vertinamas darbuotojų žinių klausimas. Nors dažnai pabrėžiama mokymų svarba, taip pat pripažįstama, kad apie skirtingas negalias ir žmonių poreikius žinių stinga. Pavyzdžiui, praverstų geriau išmanyti, kokia pagalba yra reikalinga konkrečių negalių atvejais,

kaip nuo negalios priklauso pagalbos teikimo būdas, kaip būtų galima pagerinti paslaugų prieinamumą turint dabartines galimybes ir pan.

Fokusuotos diskusijos metu taip pat dalintasi žiniomis, kad, bendraujant su moterimis su intelekto negalia, ypač juntamas jų žinių apie smurtą stygius. Negebėjimas atpažinti smurtinį elgesį, nukreiptą prieš jas, yra tarsi „antra medalio pusė“ kalbant apie pagalbos ir paslaugų prieinamumą. Remiantis pateikta informacija galima apibendrinti taip: viena vertus, moterys nežino, kas yra smurtas, kad jį patiria, negeba jo atpažinti, ir dėl to nesikreipia, kita vertus – specialistės (-ai) neturi žinių, įgūdžių ir kompetencijų dirbti su žmonėmis su intelekto negalia ir teikti jiems informaciją. Panaši išvada darytina ir kitų negalių atvejais – dažnai paslaugų prieinamumo stoka koreliuoja su specialistų (-tų) turimos patirties ir žinių trūkumu.

Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų bendradarbiavimas su negalios organizacijomis

Daugelis SKPC informavo, kad viešindami savo veiklą bendradarbiauja su vietos regiono negalios organizacijomis. Bendradarbiavimu sprendžiamas žinių stygiaus klausimais – dėl atvejų arba situacijų konsultuojamasi, pasitelkiami negalios srityje dirbantys specialistai (-ės) ir ekspertai (-ės). Kai kurie SKPC pranešė, kad negalios organizacijas įtraukia į informacijos apie pagalbą sklaidos bei smurto prevencijos veiklas – SKPC specialistės dalyvauja negalios organizacijų renginiuose ir kviečiasi jų atstovus (-es) į savuosius. Naudinga informacija keičiamasi abipusiai: tobulinama kompetencija ir negalios, ir apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje srityse.

Bendradarbiavimo apimtys labai įvairios. Kai kurie SKPC pateikė ilgą sąrašą organizacijų, dirbančių su įvairiomis negaliomis, dalis – tik kelias tokias organizacijas. Tarp bendradarbiaujančių negalios organizacijų dominuoja žmonėms su intelekto negalia atstovaujanti „Viltis“ (su SKPC bendradarbiauja beveik visuose Lietuvos regionuose) ir Lietuvos kurčiųjų draugija.

Ir nors šiuo metu pagalbą dėl smurto artimoje aplinkoje teikiančių centrų ir negalios organizacijų bendradarbiavimas vis dar epizodinis bei apimantis pavienius atvejus, negalios tema vis dažniau įtraukiama, kai kalbama apie pagalbos organizavimą bei užtikrinimą. Daugelis specialistų minėjo, kad bendradarbiavimas su negalios organizacijomis pastaraisiais metais suaktyvėjo. Dėl kurių ir pradėjusių veikti pagalbos teikimo modelių / algoritmų (į kuriuos įtraukiamos konkrečios instrukcijos, ką daryti, kai dėl pagalbos kreipiasi asmuo su negalia) bei pasirašytų susitarimų su negalios organizacijomis – tikėtina, bendradarbiavimas ateityje tik stiprės. Specialistės taip pat pastebi, kad būtent bendradarbiavimas su negalios bendruomenei atstovaujančiomis organizacijomis ir informacijos apie pagalbą viešinimas jų kanalais leidžia pasiekti daugiau moterų su negalia. Tokio poveikio nėra, kai SKPC informaciją apie pagalbos būdus viešina savo įėjimais.

Moterų informacijos centro atstovė fokusuotos diskusijos metu pripažino, kad kalbant apie Lietuvos kurčiųjų bendruomenę yra be galo aktualus konkretaus asmens atpažinamumo klausimas, todėl kurtieji neskuba kreiptis pagalbos. Bendruomenė yra nedidelė ir labai

glaudi – visi vieni kitus pažįsta. Dėl šios priežasties kreiptis dėl smurto yra dar nedrąšiau, baisu, kad kiti apie tai sužinos. Smurtas artimoje aplinkoje suvokiamas kaip gėda, kaip šeimos reikalas. Tai žinant, bendradarbiavimas su kurčiųjų reabilitacijos centrais ir pačia kurčiųjų bendruomene šviečiant apie smurtą artimoje aplinkoje yra be galo svarbus.

Iš pokalbių žodžiu ir atsakymų raštu matyti, kad SKPC specialistės mato didelį poreikį šviesti žmones su negalia apie smurtą artimoje aplinkoje, suteikti žinių apie tai, kaip jį atpažinti, ką daryti susidūrus. Dalį aktyvesnių žmonių su negalia, jų teigimu, galima pasiekti ir per bendrąsias SKPC vykdomas prevencines veiklas, pavyzdžiui, susitikimus su seniūnijų gyventojais. Kelių SKPC darbuotojos pasakojo, kad jų organizacija organizavo keletą susitikimų ir su negalios bendruomenėmis. Mokymai ir renginiai planuojami ir rengiami taip pat ir negalios bendruomenėms atstovaujančių organizacijų bei kitas paslaugas teikiančių organizacijų darbuotojoms (-ams) ir specialistėms (-ams). Taip keliamos darbuotojų kompetencijos atpažinti smurtą artimoje aplinkoje.

Kitų paslaugų teikėjų vertinimas ir dalyvavimas bendroje pagalbos sistemoje

Paklausti apie kitų paslaugų teikėjų vertinimą teikiant pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims, SKPC pirmiausia įvardija specialistų žinių apie smurtą ir negalią trūkumą. Poreikis pasitelkti kompetentingus kitų žinybų kolegas ir koleges (pavyzdžiui, policijos, vaiko teisių apsaugos, atvejo vadybos, socialinio darbo specialistai ir specialistės) priimamas kaip svarbesnis net už visiems pritaikytos infrastruktūros atsiradimą. Pasigendama žinių apie skirtingas negalias ir skirtingas negalias turinčių asmenų poreikius. Taip pat, pasak SKPC specialistų, kitų institucijų atstovams labai sunku atpažinti skirtingas smurto rūšis, rasti būdus padėti tais atvejais, kai smurtas nėra fizinis.

SKPC specialistės teigė pasigendančios ir kokybiško skirtingų žinybų bendradarbiavimo. Kai kuriose savivaldybėse tarpžinybiniai susitikimai, skirti spręsti smurto artimoje aplinkoje atvejus, nerengiami, o jei ir vyksta – SKPC atstovės arba atstovai nėra kviečiami, su jais nesikonsultuojama, ir pan. Būna ir priešingų situacijų, kai tarpžinybiniai susitikimai savivaldybėse vyksta tik dėl to, kad SKPC juos inicijuoja. Apskirtai paėmus, tarpžinybiniai susitikimai ir atvejo vadybos posėdžiai laikomi puikia priemone sėkmingai spręsti probleminius, sunkius atvejus. Tad, kai jų nėra, – suteikti pagalbą dažnai būna sudėtingiau.

Palankiai vertinamas policijos iniciatyvumas ir bendradarbiavimas su SKPC – tokiais atvejais, pasak specialistų, ir pagalbos teikimas būna kur kas sklandesnis bei operatyvesnis.

Ko labiausiai trūksta užtikrinant pagalbą ir paslaugų prieinamumą?

SKPC, paklausti apie tai, ko labiausiai reikia arba trūksta siekiant užtikrinti tinkamą paslaugų prieinamumą veikimo regione, pateikia ilgą sąrašą. Visus išvardytus poreikius galima suskirstyti į tris didesnes grupes: reikalingas žinias ir įgūdžius, aiškią ir veiksmingą sistemą, būtinus resursus. Apie kiekvieną iš grupių pasakojama išsamiau.

Žinių ir įgūdžių trūkumas

Į šį poreikių pogrupį patenka informacija tiek apie negalią, tiek apie smurtą, temos pažinimas ir išmanymas, darbinės kompetencijos ir įgūdžiai. Apklaustos specialistės vieningai sutarė, kad negalios ir smurto temomis egzistuoja labai daug mitų, tikrovės neatitinkančios informacijos, neišmanymo, klaidingo suvokimo ir pasenusių žinių. Tai būdinga skirtingoms su pagalbos teikimu susijusioms specialistų grupėms: SKPC darbuotojoms, socialinių paslaugų teikėjams, negalios bendruomenei atstovaujančių organizacijų darbuotojoms (-ams), teisėsaugos, vaiko teisių apsaugos, medicinos srityse dirbantiems specialistams (-ėms), savivaldybių ir kitų valstybinių įstaigų darbuotojoms ir darbuotojams.

Remiantis surinktais atsakymais iš SKPC, pagalbą teikiantiems specialistams (-ėms) trūksta negalios aspekto normalizavimo¹⁷ ir negalios bendruomenės poreikių suvokimo. Tai susiję ir su žmonių su skirtingomis negaliomis ribotomis galimybėmis aktyviai dalyvauti viešajame gyvenime, būti matomais. Tarp specialistų (-ių) vyrauja tendencija žmones nugalinti, abejoti jų savarankiškumu, galimybėmis priimti informaciją arba reikalingus sprendimus. Kitų žinybų specialistams, SKPC specialistų nuomone, trūksta specifinių žinių ir apie smurtą, kaip jis reiškiasi, kas yra antrinė viktimizacija, kaip jos nesukelti.

Taip pat surinkti duomenys parodė, kad SKPC darbuotojoms (-ams) trūksta dalykinių žinių apie tai, kas žmogui galėtų būti reikalinga vienos ar kitos negalios atveju, kaip parengti, pateikti ir perduoti informaciją apie pagalbą tinkamu ir prieinamu būdu. Su negalios normalizavimo klausimu labai susijęs kokybiško laiko skyrimo asmeniui su negalia klausimas. Tik supratęs specifinius žmogaus poreikius dėl patiriamos negalios, galima skirti pakankamai laiko išsiaiškinti, tikslinti aplinkybes, suvokti situaciją ir tai, kokių paslaugų žmogui reikia. Pavyzdžiui, kai pagalba reikalinga žmogui su psichosocialine negalia, gali prireikti daugiau laiko informacijai apie poreikius surinkti: siekiant įgyti pasitikėjimą gali prireikti daugiau pastangų, moters pasakojimas gali būti mažiau rišlus, perprasti situaciją gali būti sunkiau ir užtrukti ilgiau.

Fokusuotos diskusijos metu buvo įvardytas poreikis atlikti išsamią situacijos Lietuvoje analizę, siekiant išsiaiškinti pagalbos nuo smurto nukentėjusiems ir smurtą šiuo metu patiriantiems žmonėms su negalia poreikį. Tai SKPC leistų geriau planuoti ir organizuoti pagalbą, numatyti reikiamas paslaugas, susijusias su prieinamumu.

Reikalingų žinių nepakankamumas taip pat neleidžia didinti žmonių su negalia informuotumo apie tai, kaip atpažinti smurtą, kokia pagalba yra prieinama, kur kreiptis. Kita vertus, stoka

¹⁷ Negalios aspekto įtraukimo į pagalbos ir paslaugų teikimą, negalią priimant kaip vieną iš asmens tapatybės bruožų, į kurį reikia atsižvelgti kai organizuojama, planuojama ir teikiama pagalba. Normalizavimas taip pats susijęs su žmonių su negalia pažinimu, matomumu viešumoje ir priėmimu.

informacijos ir žinių apie tai, kokių mastu moterys ir vyrai su negalia patiria smurtą artimoje aplinkoje, didina visos visuomenės nesupratingumą ir abejingumą smurto problemai spręsti.

SKPC ir pagalbos teikėjai kaip vertingą resursą mato bendradarbiavimą su negalios organizacijomis, pasinaudojant jų galimybėmis informaciją skleisti ir perduoti.

Specialisčių (-tų) nuomone, „su specializuota informacija apie smurtą *ateiti* į žmonių su negalia bendruomenes iš išorės yra labai sunku“.

Aiškios ir vieningos sistemos trūkumas

Kalbėdamos (-i) apie aiškios ir vieningos sistemos nebuvimą, tiek SKPC specialistės, tiek ir kiti pagalbos teikėjai (-os) įvardija du pagrindinius dalykus:

- 1) bendradarbiavimo tarp skirtingų žinybų ir specialistų stoka;
- 2) teisinio reglamentavimo trūkumą.

Tyrime dalyvavusios specialistės ir specialistai vieningai sutaria, kad labai trūksta aiškaus žinybų algoritmo, koordinavimo ir susiklausymo bei bendradarbiavimo įrankių, kai teikiama pagalba smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims. Kai kalbama apie negalios aspektą, koordinuoto atsako į smurtą ir efektyvaus pagalbos teikimo poreikis juntamas dar labiau dėl situacijos kompleksiskumo ir – dažnai – sudėtingumo. Siekiant sklandžiai teikti pagalbą būtų labai naudinga žinoti, kas ir ką pagalbos sistemoje turėtų daryti, kokią informaciją perduoti kitai žinybai ar institucijai ir kokią perimti, kokia būtų tolesnių veiksmų seka. Informacijos apie konkretaus žmogaus situaciją neprieinamumas dėl duomenų apsaugos dažnai būna rimtas trukdis pagalbos teikimo procese, kadangi nesuteikia viso vaizdo, neleidžia panaudoti skirtingą pagalbą teikiančios institucijos arba organizacijos įdirbio ir jau surinktų duomenų.

Kalbant apie teisinio reglamentavimo trūkumą, SKPC specialistės pastebi, kad Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme ir kituose teisės aktuose labai trūksta lyties aspekto ir sąvokos „smurtas lyties pagrindu“. Pavyzdžiui, situacijose, kaip kvalifikuojamas smurtas, kai nėra šeiminių santykių, bet yra labai aiškus asmenų ryšys, bendraujama intymiai, einama į pasimatymus, ir kitomis panašiomis situacijomis. Šiuo metu, eksperčių nuomone, yra suformuota nepalanki teismų praktika, kai nagrinėjamas namų ūkio vedimos, gyvenimo daugiau kaip šešis mėnesius kartu ir pan. klausimai, o ne konstatuojama, kad smurtas yra patirtas dėl asmens lyties. Taip pat pasigendama aiškaus teisinio reglamentavimo, kokių veiksmų galima imtis dėl skirtingų smurto formų – tais atvejais, kai fizinio smurto nėra, bet labai aiškūs psichologinio, ekonominio smurto požymiai.

Fokusuotoje diskusijoje specialistės vardijo ir teisinio reglamentavimo taikymo spragas. Pasak jų, kartais trūksta pareigūnų ir kitų specialistų ambicijos veikti drąsiai ir taip, kaip smurtą patyrusiam arba galinčiam smurtą patirti asmeniui būtų geriausia ir saugiausia toje situacijoje. Pavyzdžiui, skiriamos „neadekvačios kardomosios priemonės“ arba pro pirštus žiūrima, kai tokių priemonių smurtautojai nepaiso.

SKPC resursų trūkumas

Siekiant sklandžiai teikti paslaugas būtini konkretūs resursai: tinkama infrastruktūra, darbo priemonės, žmogiškieji ištekliai, finansinės galimybės. Visų be išimties jų trūksta. Situacijos apžvalga parodė, kad pagalbą teikiančių organizacijų personalas yra pervargęs, dažnai dirba padidintu krūviu, dėl lėšų ir darbuotojų trūkumo yra priverstas taupyti laiką, kurį gali skirti vienam asmeniui ir pan.

Labai trūksta infrastruktūros ir galimybių asmenis, nepriklausomai nuo jų negalios, apgyvendinti oriai. Dviejų SKPC vadovės teigė, kad trūksta transporto, kuriuo SKPC darbuotojos pagal poreikį galėtų pačios nuvykti pas asmenis su negalia. Alytaus miesto moterų krizių centro vadovė teigė, kad jų regione trūksta galimybių teikti ilgalaikį apgyvendinimą asmenims be vaikų (tiek su negalia, tiek be negalios).

Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų nukreipimas į laikino apgyvendinimo paslaugas

Klausimyne, skirtame specializuotos kompleksinės pagalbos centrams, buvo klausama, ar savo veiklos regione jie turi kur nukreipti asmenis, kuriems reikalingas laikinas apgyvendinimas dėl patiriamo smurto artimoje aplinkoje. Taip pat buvo teiraujama, kaip ši paslauga yra arba nėra pritaikyta moterims ir vyrams, ar atsižvelgiama į asmenų su negalia poreikius.

Apklausti SKPC vardindami įstaigas, teikiančias laikino apgyvendinimo paslaugas, kartais nurodydavo ne visas tokias paslaugas teikiančias įstaigas arba nurodydavo tokias, kurios apgyvendinimo paslaugų neteikia (tai paaiškėjo kreipiantis į nurodytas įstaigas dėl jų paslaugų prieinamumo). Dalis SKPC savo atsakymuose apskritai nenurodė konkrečių įstaigų.

Taip pat, nors SKPC buvo klausama specifiškai apie apgyvendinimo paslaugų prieinamumą pagal konkrečias negalias (išskiriant regos, klausos, judėjimo, psichosocialinę ir intelekto negalias), tik penki (5) SKPC pateikė konkrečių įstaigų / organizacijų sąrašą, nurodydami jų galimybes kiekvienos negalios atveju. Alytaus miesto moterų krizių centras informavo, kad pats teikia apgyvendinimo paslaugą ir jų patalpos yra prieinamos moterims su skirtingomis negaliomis.

Kitų SKPC atsakymai buvo gana lakoniški, nedetalizuojant konkrečių įstaigų pritaikymo.

Vieno SKPC vadovė paaiškino, kad kiekvienu atveju situacija sprendžiama individualiai: „žiūrima konkrečiai kuri savivaldybė, kokios galimybės yra konkrečiai, atsižvelgiant į kiekvieno poreikį, pagal faktinę situaciją ieškoma, jeigu reikia apgyvendinimo. Jeigu kažkokia savivaldybė neteikia apgyvendinimo paslaugų, tai ieškoma ir per nevyriausybinės organizacijas, kokios yra galimybės“. Kito SKPC atstovė apie laikino apgyvendinimo galimybes moterims su judėjimo negalia pasakė, kad jų centras neturi tokios informacijos: „Neturime tikslios informacijos, ar mums žinomose apgyvendinimo įstaigose būtų galimybė apsistoti moterims judančioms vežimėlio pagalba arba turinčioms kitokį judėjimo ribotumą. Poreikiui esant, tikimės, kad rastume išeitį.“ Panašūs atsakymai pateikti ir paklausus apie

klausos, regos, psichosocialinę ir intelekto negalias. Tai rodo, kad, viena vertus, patys SKPC nežino apie laikino apgyvendinimo paslaugų prieinamumą asmenims su negalia, kita vertus – negalios aspektas teikiant kasdienes paslaugas nėra priimamas kaip bazinis koordinuojant pagalbos teikimą ar tarpininkaujant dėl paslaugų kitose įstaigose.

Du centrai kaip alternatyvą laikino apgyvendinimo poreikiui užtikrinti nurodė asmenų apgyvendinimą viešbučiuose. Tiesa, tai įmanoma turint projektinių lėšų, o tai reiškia, kad tokia galimybė nėra nuolatinė.

Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų apklausos rezultatų apibendrinimas

Remiantis SKPC apklausa ir fokusuotos diskusijos grupe, galima daryti išvadą, kad tikrasis pagalbos smurtą patyrusiems asmenims su negalia poreikis gali būti nežinomas. Mažas žmonių su negalia kreipimūsi skaičius parodo didelį asmenų su negalia patiriamo smurto artimoje aplinkoje latentškumą.

Apibendrinant visus SKPC atsakymus dėl jų pačių pagalbos teikimo ir paslaugų prieinamumo žmonėms su skirtingomis negaliomis bei galimybių asmenis nukreipti dėl laikino apgyvendinimo į kitas įstaigas, susidaro įspūdis, kad situacija kelia iššūkių. Taip atrodo dėl keleto aspektų:

- SKPC turi skirtingą pasirengimą ir galimybes suteikti prieinamas paslaugas asmenims su skirtingomis negaliomis. Dalis jų turi ribotas galimybes užtikrinti pagalbos prieinamumą: tik 6 iš 13 organizacijų nurodė, kad jų patalpos yra prieinamos asmenims su judėjimo negalia; 5 organizacijos nurodė, kad jų paslaugos tik iš dalies pritaikomos atsižvelgiant į asmens negalią – trūksta patirties, darbuotojų kompetencijų, resursų. Tik 5 specializuotos kompleksinės pagalbos centrai pranešė, kad jų paslaugos teikiamos nepriklausomai nuo asmens patiriamos negalios.
- Pateikti atsakymai rodo, kad negalios aspektas darbo praktikoje nėra iki galo priimamas kaip integrali asmens tapatybės dalis, į kurią reikėtų atsižvelgti planuojant ir organizuojant pagalbos teikimą.
- SKPC atsakymai dažnu atveju yra labai lakoniški ir nekonkretūs. Pavyzdžiui, neįvardijamos konkrečios įstaigos ir organizacijos, kurios gali suteikti pagalbą ir paslaugas asmenims su skirtingomis negaliomis. Taip pat nenurodoma, ar šios įstaigos prieinamos konkrečiai asmenimis su judėjimo, regos, klausos, psichosocialine, intelekto negalia; nedetalizuojama, kokia apimtimi prieinamumas užtikrinamas. Dėl šios priežasties, sunku susidaryti konkretų vaizdą apie prieinamų paslaugų apimtį ir darbuotojų pasiruošimą jas suteikti.
- Kadangi žmonių su negalia kreipimūsi sulaukiama mažai, pagalba dažnai teikiama *ad hoc* principu, kartais tai daroma stichiškai. Pavyzdžiui, atvejai sprendžiami individualiai, ieškant alternatyvių būdų padėti, o ne vadovaujantis iš anksto nustatyta tvarka. Dėl to gali kilti iššūkių suteikti tinkamą pagalbą. Išimtis taikoma kalbant apie klausos negalią. SKPC yra sukaupę didelį įdirbį užtikrindami paslaugų prieinamumą

asmenims su klausos negalia: veikia konkretus pagalbos modelis, sudarytos partnerystės sutartys su kurčiųjų bendruomenei atstovaujančiomis organizacijomis ir lietuvių gestų kalbos vertimo centrais, pagalbą teikiančios specialistės turi visą reikiamą informaciją dėl gestų kalbos vertimo užtikrinimo, paslaugos teikiamos *Skype* programėle, el. paštu, naudojantis pokalbių programėle *Livechat*, SMS, kitomis mobilią ir internetinio ryšio priemonėmis.

- Dėl mažo žmonių su skirtingomis negaliomis kreipimusi skaičiaus SKPC personalui trūksta patirties ir įgūdžių suteikti prieinamą pagalbą atsižvelgiant į patiriamą negalią.
- SKPC darbuotojams trūksta žinių, kokia pagalba gali būti reikalinga asmenims su skirtingomis negaliomis.

Tiek iš fokusuotos diskusijos, tiek iš pateiktų atsakymų raštu matyti, kad bene labiausiai trūksta prieinamos informacijos apie paslaugų teikimą. Pavyzdžiui, nėra informacijos lietuvių gestų kalba, Brailio raštu, lengvai suprantama kalba. Jei fizinis paslaugų neprieinamumas gali būti kompensuojamas žmogiškąja pagalba ir specialistų noru kiekvienu atveju rasti išeitį, informacijos neprieinamumas yra kliūtis, kurios lengvai „apeiti“ gali būti neįmanoma dėl žinių, įgūdžių ir resursų stokos. Į tai atsižvelgus būtų tikslinga negalios aspektą įtraukti visa apimtimi į pagalbos ir su ja susijusių paslaugų planavimą, organizavimą ir teikimą.

Surinkti duomenys taip pat rodo, kad SKPC darbuotojoms (-ams) reikalinga didesnė valstybės pagalba: pakankami finansiniai ir žmogiškieji resursai; aiškus algoritmas, kaip visos pagalbos grandys turi bendradarbiauti, dalintis informacija.

2 dalis. Laikino apgyvendinimo prieinamumas

Klausimynuose, skirtuose laikino apgyvendinimo paslaugą teikiančioms organizacijoms ir centrams, buvo teiraujama šių dalykų¹⁸:

Klausimynuose, skirtuose laikino apgyvendinimo paslaugą teikiančioms organizacijoms ir centrams, buvo teiraujama šių dalykų¹⁹:

- Ar laikinas apgyvendinimas teikiamas asmenims dėl patiriamo smurto artimoje aplinkoje?
- Kokios kitos paslaugos teikiamos nuo smurto nukentėjusiems asmenims?
- Ar jūsų įstaigoje sudarytos galimybės apsisistoti:
 - moterims (su vaikais ir be jų),
 - vyrams (su vaikais ir be jų),
 - moterims²⁰, judančioms vežimėliu arba turinčioms kitokį judėjimo ribotumą,
 - moterims su klausos negalia; ar joms sudarytos sąlygos gauti informaciją joms suprantamu būdu,
 - moterims su regos negalia; ar joms sudarytos sąlygos gauti informaciją joms prieinamu būdu,
 - moterims su intelekto negalia; ar joms sudarytos sąlygos gauti informaciją joms suprantamu būdu,
 - moterims su psichosocialine negalia?
- Kaip vertinate savo organizacijos darbuotojų galimybes, kompetencijas ir pasirengimą suteikti paslaugas nukentėjusiems asmenims, atsižvelgiant į jų negalią ir patirto smurto rūšį?
- Kokių kompetencijų trūksta darbuotojams?
- Ar savo darbe bendradarbiaujate su kitomis organizacijomis, dirbančiomis negalios srityje? Kokiais klausimais?
- Ar savo darbe bendradarbiaujate su kitomis įstaigomis, teikiančiomis pagalbą asmenims su negalia? Kokiais klausimais?

¹⁸ Tikslus klausimynas pateikiamas apžvalgos priede.

¹⁹ Tikslus klausimynas pateikiamas apžvalgos prieduose.

²⁰ Tyrimo tikslas buvo ištirti lyties ir negalios sąsajas teikiant pagalbą nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje. Kadangi moterys su negalia susiduria su kur kas didesne rizika patirti smurtą artimoje aplinkoje nei vyrai, klausimynuose paslaugų teikėjų buvo specifiškai klausama apie moteris su skirtingomis negaliomis.

Iš viso raštu apklaustos 85 įstaigos, dirbančios visoje Lietuvoje²¹. Apklausa vykdyta 2022 m. lapkričio – 2023 m. liepos mėnesiais.

59 organizacijos atsakė, kad laikinojo apgyvendinimo paslaugų smurtą patyrusiems asmenims teikia, 10 – nurodė, kad tokių paslaugų neteikia. Viena organizacija atsakydama paminėjo, kad, nors suteikti laikiną apgyvendinimą galėtų, darbuotojai neturi kompetencijų dirbti su nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiais asmenimis su negalia, todėl, reikalui esant, galėtų organizuoti paslaugų teikimą jų regione veikiančiame SKPC. Dar viena įstaiga rašė, kad, nors laikino apgyvendinimo paslaugų pati neteikia, reikalui esant, tarpininkautų, kad asmuo tokią paslaugą regione gautų. Dalis laikino apgyvendinimo paslaugų neteikiančių organizacijų nurodė, kad smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims teikia arba gali teikti kitas socialines paslaugas.

Smurtą artimoje aplinkoje patyrusios moterys (ir vyrai) apgyvendinami pačiose įvairiausiose įstaigose – krizių centruose, socialinių paslaugų centruose, reabilitacijos centruose, nakvynės namuose, globos namuose (tiek suaugusių, tiek vaikų), viešbučiuose, reikalui esant – net ligoninėse.

16 organizacijų savo atsakymų apie paslaugų prieinamumą nepateikė.

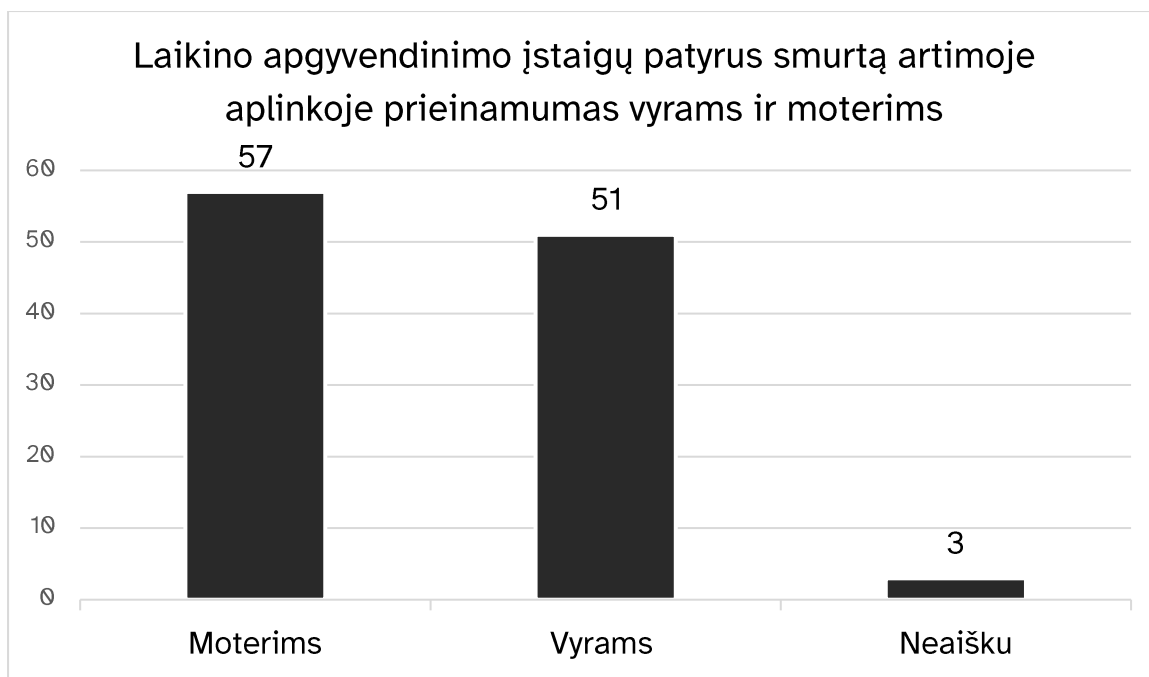
Apgyvendinimo paslaugų prieinamumas pagal lytį

Specializuota kompleksinė pagalba patyrus smurtą artimoje aplinkoje Lietuvoje įstatymų numatyta tvarka yra teikiama visiems asmenims, nepaisant jų lyties. Nacionalinės statistikos duomenys rodo, kad 76 proc. visų nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusių asmenų yra moterys, o 89 proc. įtariamųjų smurtu – vyrai²². Tokias pačias tendencijas pastebi ir SKPC specialistės – dėl pagalbos ir paslaugų kreipiasi išimtinai moterys.

Iš 59 įstaigų, atsakiusių, kad teikia laikino apgyvendinimo paslaugas smurtą patyrusiems asmenims, 57-ios informavo, kad paslaugos teikiamos moterims, vyrams jas teikia 51. Viena įstaiga, atsakiusi, kad neteikia paslaugų vyrams, paaiškino, kad artimiausiu metu planuojama paslaugas teikti ir jiems. Kitas krizių centras paminėjo, kad, jeigu, vyrui kreipiantis, patalpos būtų neužimtos, apgyvendinimo paslauga jam būtų suteikta. Dvi įstaigos atsakė, kad kai kurios socialinės paslaugos (ne apgyvendinimo) vyrams teikiamos kaip šeimos nariams arba apgyvendintų moterų partneriams / sutuoktiniams.

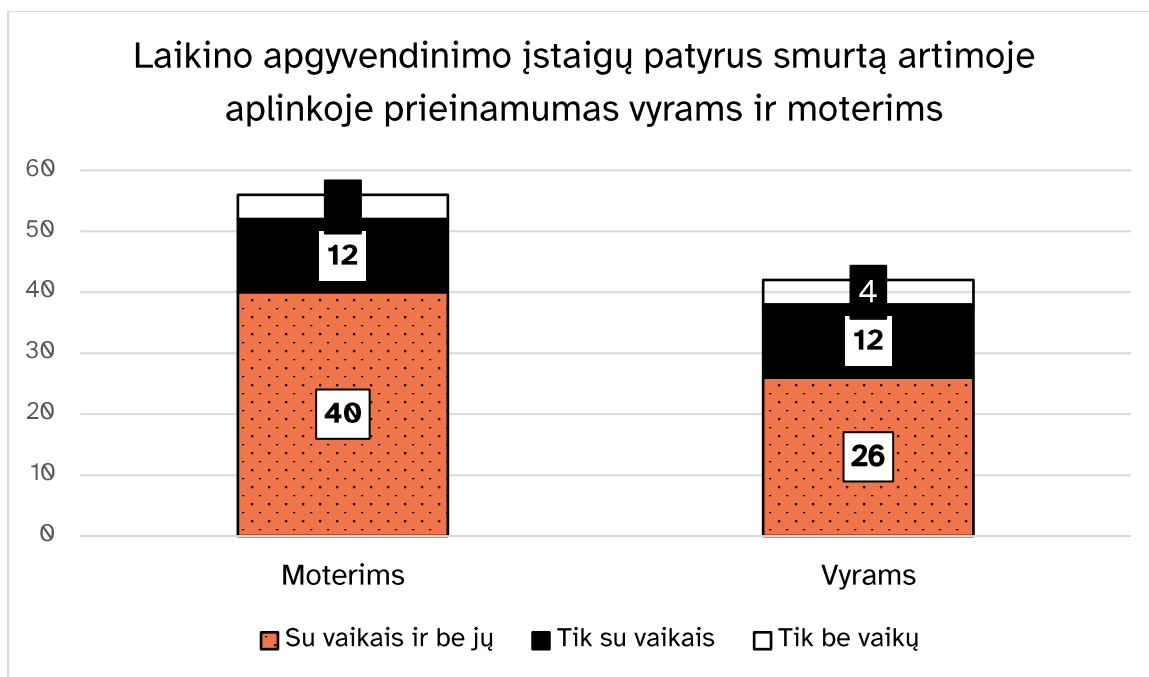
²¹ Apklaustų įstaigų sąrašas pateikiamas apžvalgos prieduose.

²² Informatikos ryšių departamento duomenys, 2022 m.



3 grafikas. Laikino apgyvendinimo paslaugų teikimas pagal lytį.

Kai kurie paslaugų teikėjai – tiek SKPC, tiek ir apklaustos įstaigos – savo atsakymuose dėl laikino apgyvendinimo paslaugų teigė, kad nepamena atvejų, kad dėl laikino apgyvendinimo poreikio į įstaigą būtų kreipęsi vyrai. Pavyzdžiui, Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras teigė, kad per 11 veiklos metų nė vienas vyras nesikreipė į jų centrą dėl laikino apgyvendinimo, o Telšių krizių centras minėjo, kad per 16 veiklos metų yra apgyvendinęs tik 6 vyrus, visus be vaikų. Nepaisant to, teiraujantis dėl laikino apgyvendinimo paslaugų prieinamumo vyrams su vaikais arba be jų, fokusuotoje diskusijoje dalyvavusios specialistės teigė, kad moterims tokios paslaugos yra labiau prieinamos – ypač moterims su vaikais (nors ir joms reikiamų paslaugų dažnai nepakanka). Toliau pateiktame grafike nurodomas paslaugų prieinamumas asmenims su vaikais.



4 grafikas. Laikino apgyvendinimo paslaugų teikimas asmenims su vaikais ir be jų.

Vaikų turėjimas arba neturėjimas, atsiradus laikino apgyvendinimo paslaugų poreikiui, yra atskira labai svarbi tema. Specialistės pabrėžia, kad vaikų turėjimas dažnai yra aplinkybė, padedanti gauti laikino apgyvendinimo paslaugas, nes tokių paslaugų poreikis, pasak jų, yra didesnis nei pasiūla. Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras pranešė, kad, jo žiniomis, laikino apgyvendinimo poreikis netgi yra vertinamas priklausomai nuo vaikų turėjimo – nepilnamečių vaikų turintiems asmenims (tiek moterims, tiek vyrams) dėl vaikų turėjimo teikiamas prioritetas. Kita svarbi problema – šios paslaugos suteikimas priklauso nuo deklaruotos gyvenamosios vietos, nepriklausomai nuo to, kad asmuo *de facto* gyvena kitame rajone. Asmenims, kurių gyvenamoji vieta deklaruota kitame rajone, paslauga gali būti neteikiama. Marijampolės apskrities moters veiklos centro vadovė rašte pažymėjo, kad centrai, kuriuose galima laikinai apsigyventi, dažnai yra nutolę nuo rajonų centrų, įsikūrę kaimo vietovėse. Tai, pasak jos, nėra patogiu asmenims su vaikais, nes vaikai eina į mokyklas, o patalpos įkurtos netinkamose vietovėse.

Nerimą kelia tai, kad kelios įstaigos nurodė, jog paslaugas toje pačioje vietoje teikia ir smurtą patyrusiems asmenims, ir smurtautojams. Dėl paslaugų ribotumo kai kuriose Lietuvos savivaldybėse, tikėtina, tai galėtų būti neišvengiama. Vis dėlto toks paslaugų gavėjų subūrimas vienoje įstaigoje gali būti pavojingas dėl antrinės viktimizacijos rizikos smurtą patyrusiems asmenims. Taip pat, turint omenyje [smurto aukų kaltinimo nuostatų paplitimą visuomenėje](https://lygybe.lt/data/public/uploads/2019/09/gyventoju_apklausa_smurtas_pries_moteris_2019.pdf)²³, gyvendami vienoje įstaigoje su smurtautojais, smurtą patyrę asmenys gali jaustis nugalinti, neoriai, nesaugiai, patirti pažeistą socialinio teisingumo jausmą.

²³ 2019 metų atliktos reprezentatyvios visuomenės apklausos duomenimis, apie pusė Lietuvos gyventojų palaiko smurtą patyrusias moteris kaltinančias nuostatas. Tyrimo duomenys prieinami: https://lygybe.lt/data/public/uploads/2019/09/gyventoju_apklausa_smurtas_pries_moteris_2019.pdf.

Apgyvandinimo paslaugų prieinamumas asmenims su negalia

Paslaugų prieinamumas asmenims su negalia socialinių paslaugų teikėjų suvokiamas labai skirtingai. Kaip ir negalios suvokimo atveju, prieinamumas ir tai, kas laikoma prieinama paslauga, skiriasi priklausomai nuo negalios formos bei teikiant paslaugas asmenims su negalia sukauptos patirties.

Bendras įspūdis, kuris susidaro po fokusuotos diskusijos ir perskaičius visus pateiktus įstaigų atsakymus: pagalba dažnai organizuojama „reaguojant į situaciją, kai ji iškyla arba sukamės iš padėties“ stiliumi. Tai rodo darbuotojų žmogiškumą, empatiją, norą padėti ir suteikti reikalingą pagalbą, bet ne koordinuotą ir ne visada orią pagalbą. Taip pat, ne visada orias ir pačių teikiančiųjų pagalbą darbo sąlygas.

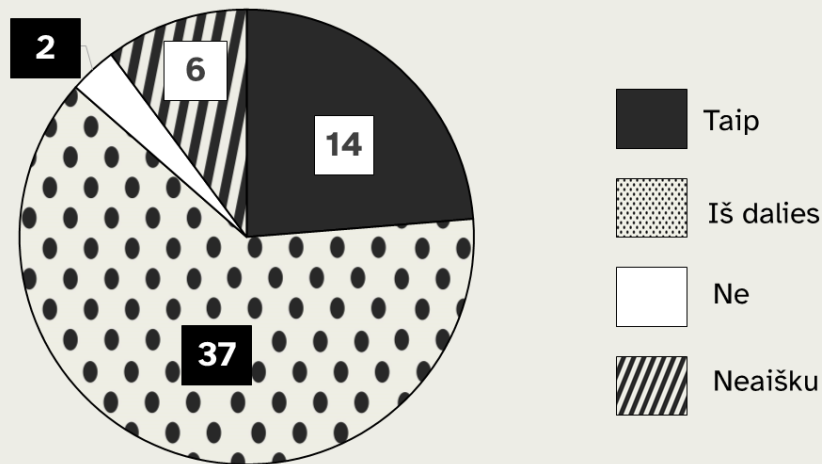
Dalis apklaustų įstaigų pažymėjo, kad susiduria su labai mažu smurtą patyrusių asmenų su negalia skaičiumi. O asmenų su kai kuriomis negaliomis, pavyzdžiui, regos, neturėjo niekada. Kita dalis įstaigų atsakė, kad tarp jų paslaugų gavėjų dažnai būna asmenų su negalia. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto krizių centro darbuotoja fokusuotoje diskusijoje minėjo, kad šis centras visada sulaukia paslaugų gavėjų su kokia nors negalia. Pasak jos, darbuotojos stebi netgi klienčių su negalia daugėjimo tendenciją. Viena dažniausiai pasitaikančių negalių – intelekto.

Toliau grafike pavaizduota, kaip apklaustos įstaigos įvardijo teikiamų paslaugų prieinamumą moterims su negalia savo įstaigose²⁴ (5 grafikas).

2022 m. atliktos visuomenės duomenimis, 40 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad moterys dažnai pačios išprovokuoja sutuoktinių / partnerių smurtą, jei jos turi intelekto negalią, 36 proc. – jei jos turi psichosocialinę negalią. Su tyrimo duomenimis susipažinti galite: http://lygybe.lt/wp-content/uploads/2023/05/visuomenes-nuomones-apklausa-apie-smurta-pries-moteris-su-negalia_2022.pdf

²⁴ Įstaigos vertinamos pagal tai, kaip pačios įvardijo paslaugų prieinamumą ir pritaikymą. Situacijos apžvalgos rengėja įstaigų prieinamumo ir paslaugų pritaikymo netestavo ir patikrinimo vietoje neatliko.

Ar jūsų įstaigoje gali apsisistoti moterys su negalia?



5 grafikas. Paslaugų prieinamumas moterims su negalia (nepriklausomai nuo negalios).

Klausimyne buvo teiraujama apie apgyvendinimo paslaugų prieinamumą moterims su judėjimo, klausos, regos, intelekto ir psichosocialine negaliomis. Prie pažymėto atsakymo „taip“ priskaičiuotos įstaigos, kurios nurodė, kad jų įstaigose gali būti apgyvendinamos moterys nepriklausomai nuo patiriamos negalios. „Iš dalies“ žymėta tais atvejais, kai įstaigoje gali apsisistoti žmonės tik su kuria nors iš negalių arba tuomet, kai dėl kurios nors negalios rūšies pagal pateiktus atsakymus nėra aišku, ar paslaugos pritaikytos ar ne.

Žmogiškojo požiūrio – kaip žiūrima į žmogų, kuriam reikalinga pagalba – svarba tyrimo metu specialisčių (-tų) minėta daugybę kartų. Požiūris dažnai laikomas svarbesniu nei fizinis pastato prieinamumas. Viena specialistė fokusuotos diskusijos metu pasidalino per daugelį metų susidaryta nuomone apie požiūrio į žmogų svarbą: „Tai, kad pastatus reikia pritaikyti, sanitarinius mazgus – viskas tas tvarkoj. Bet aš manyčiau, kad labai didelis dalykas priklauso, koks mūsų požiūris. Ar mes žiūrime kaip į žmogų, turintį negalią, ar kaip į negalią turintį žmogų“. Šį požiūrį susiformuoti padėjo, jos žodžiais, „superiniai“ mokymai apie negalią, kuriuose dalyvavo, ir įstaigos, kurioje dirba, darbo kultūra. Specialistė dalinosi žinia, kad organizacija deda pastangas didinti darbuotojų žinias, jas atnaujinti bendradarbiauja su kitomis įstaigomis ir organizacijomis, skatina mokytis, dalintis, kviesti pagalbą ir jos ieškoti, kai susiduriama su naujais iššūkiais ir situacijomis.

Surinkti duomenys taip pat parodė, kad pagalba organizuojama reaktyviai – pagal poreikį. Jei nėra poreikio, nes niekas tiesiogiai nesikreipė, – nėra ir patirties. Tokie ir panašūs atsakymai rodo, kad negalia nėra priimama kaip kasdienis žmogiškasis aspektas teikiant ir organizuojant pagalbą nuo smurto nukentėjusiems žmonėms, tokioms situacijoms nėra ruošiamasi. Kita vertus, žmonės su negalia taip pat nebūtinai žino, kad gali kreiptis dėl tam tikrų paslaugų, jeigu informacijos apie paslaugų prieinamumą nėra arba nėra kitų asmenų su negalia, kurie galėtų rekomenduoti prieinamas paslaugas. Atsakymuose dažnai buvo

nurodoma priežastis, kodėl laikino apgyvendinimo paslauga negalėtų būti teikiama asmenims su negalia – specialistų trūkumas arba specialistų kompetencijų trūkumas.

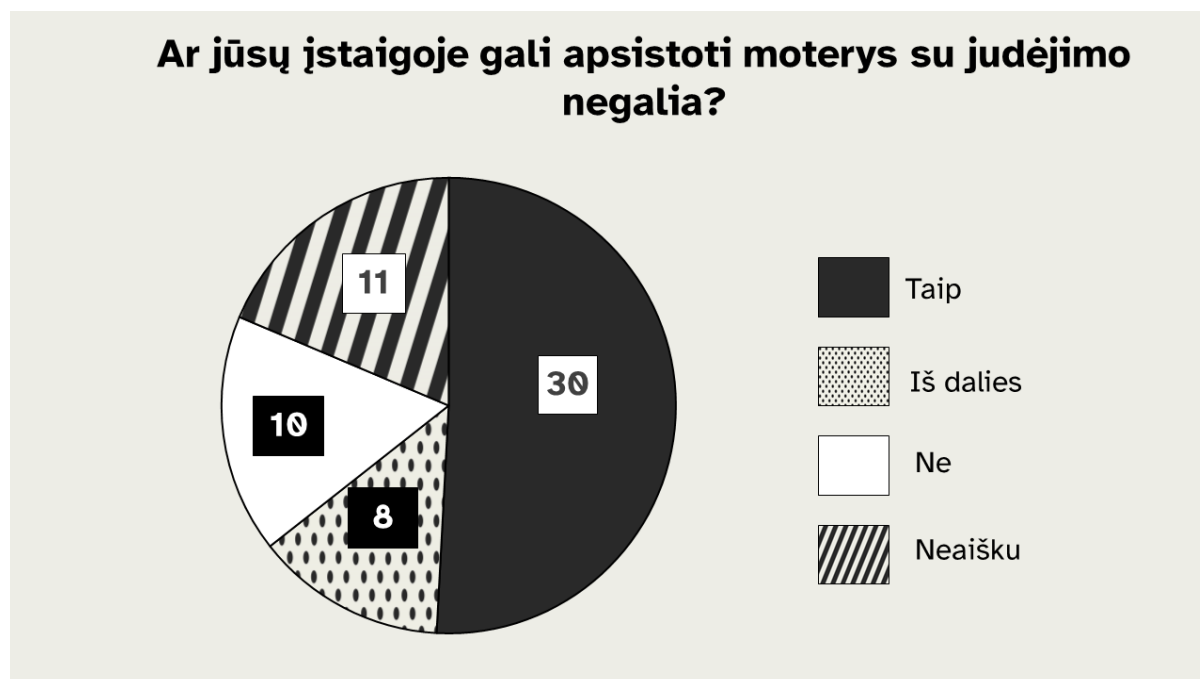
Toliau apžvalgoje aptariama, kaip apgyvendinimo paslaugos prieinamos pagal patiriamą negalią ir kaip suvokiamas prieinamumas bei pritaikymas.

Patalpų prieinamumas ir paslaugų pritaikymas moterims su skirtingomis negaliomis

Paslaugų prieinamumas moterims su judėjimo negalia

„Kai prie kurių pastatų įrengti pandusai neįgaliesiems įvažiuoti ir jau traktuojama, kad patalpos pritaikytos neįgaliesiems“, – taip vieno iš apklaustų SKPC vadovė apibendrina pastatų pritaikymą asmenims su judėjimo negalia. Dažnu atveju atsakymai apie paslaugų prieinamumą žmonėms su judėjimo negalia ištis apsiribojo patikslinimu, kad į pastatą galima patekti pandusu.

Įstaigų raštu buvo klausiam, ar moterys su judėjimo negalia arba kitu judėjimo ribotumu turi galimybę savarankiškai naudotis kambariais, vonia, tualetu, virtuve, poilsio zonomis ir kitomis erdvėmis bei judėti visame pastate. Prie atsakymo „iš dalies“ pažymėtos įstaigos, kurios nurodė, kad turi tik dalinį pritaikymą, pavyzdžiui, įvažiavimą į pastatą, galimybę naudotis patalpomis pirmame aukšte ir pan.



6 grafikas. Paslaugų prieinamumas moterims su judėjimo negalia.

Iš 59 įstaigų, nurodžiusių, kad teikia laikino apgyvendinimo paslaugas smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, tik pusės patalpos yra prieinamos žmonėms su judėjimo negalia. Dalis nepritaikytų įstaigų vardijo, kad gyvenamosios patalpos yra ne pirmame aukšte, tačiau lifto arba keltuvo nėra, reikalingas vonios ir tualetų patalpų pritaikymas, kambariai yra

pritaikyti, bet bendrosios erdvės – virtuvės, poilsio kambariai, koridoriai – ne, ir pan. Pavyzdžiui, viena įstaiga atsakė, kad galimybės apsistoti moterims, judančioms vežimėliu arba turinčioms kitokį judėjimo ribotumą, sudarytos iš dalies: „yra įrengta pakyla įvažiavimui į pastatą, asmenys galėtų naudotis tualetu, virtuve, poilsio zona, tačiau pakilti į antrą aukštą, kuriame įrengti miegamieji negali, nėra lifto.“ Tikėtina, kad moterys su judėjimo negalia galėtų pasinaudoti kitomis šioje įstaigoje teikiamomis paslaugomis, pavyzdžiui, psichosocialine pagalba, bet, kalbant apie laikiną apgyvendinimą, įstaigos atsakymas „iš dalies“ yra labai netikslus ir netgi klaidinantis.

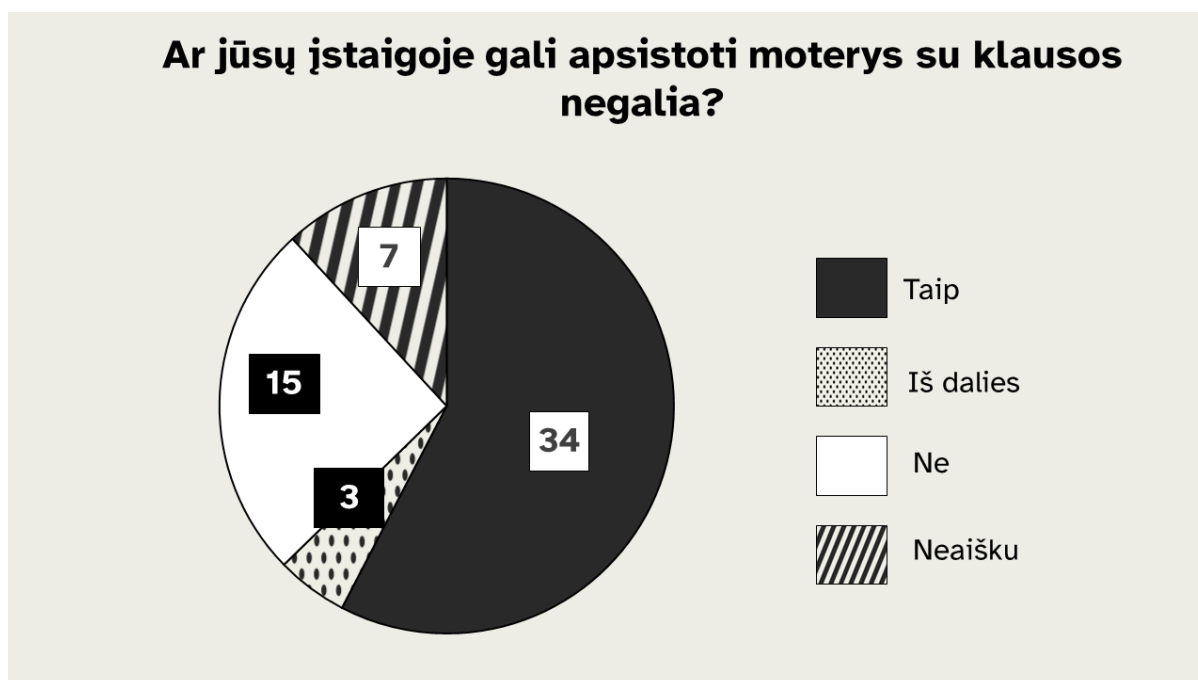
Kai kurios organizacijos, nurodžiusios, kad turi tinkamai pritaikytas patalpas su prieinamais higienos kambariais ir kitais patogumais, teigė, kad „neturi daug tokių poreikių“. Kaip ir SKPC atveju, žmonės su judėjimo negalia kreipiasi retai.

Fokusuotos diskusijos dalyvės dalinosi pastebėjimais, kad vis dar trūksta suvokimo, jog fizinis pastato prieinamumo klausimas nėra vien tik panduso ir patekimo į pastatą klausimas. Daugelis įstaigų, pasak specialistų, neturi pritaikytų sanitarinių mazgų, pasiekiamų viryklių, pažemintų ar besireguliuojančių stalų, laisvo judėjimo rateliais pastato erdvėse galimybių ir pan. Kauno miesto socialinių paslaugų centras nurodė, kad, nors patalpos nėra visapusiškai prieinamos asmenims su judėjimo negalia, nepritaikymą galėtų kompensuoti individualiosios priežiūros darbuotojų pagalba.

Kalbant apie judėjimo negalią verta paminėti, kad įstaigų prieinamumas užtikrinamas tik savarankiškai judančioms moterims. Nė viena įstaiga nenurodė, kad turi galimybių suteikti paslaugas asmenims su sunkiomis, kompleksinėmis negaliomis, kai reikalinga nuolatinė specialistų priežiūra arba asmuo yra nejudantis. Pavyzdžiui, Plungės krizių centras pateikė atsakymą, kad „socialinės paslaugos teikiamos atsižvelgiant į asmens individualius poreikius, interesus, įvertinus klientų savarankiškumą, galimybes ir gebėjimus pasirūpinti savimi, atsižvelgiama į medikų pateiktas išvadas ir rekomendacijas“. Kitaip tariant – laikino apgyvendinimo paslaugos nėra prieinamos asmenims su sunkia fizine negalia.

Pateikti atsakymai taip pat dažnai leido susidaryti įspūdį, kad kalbama apie socialinių paslaugų asmenims su negalia teikimą, bet ne specifiškai apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusius asmenis.

Paslaugų prieinamumas asmenims su klausos negalia



7 grafikas. Paslaugų prieinamumas moterims su klausos negalia.

Įstaigos savo galimybes suteikti paslaugas asmenims su klausos negalia vertino labai skirtingai – vienos jų pažymėjo save teikiančiomis paslaugas kurčiosioms, pridėdant, kad reikėtų pasirūpinti gestų vertimu iš išorės, kitos žymėjo save kaip negalinčias teikti, nes neturi gestų vertimo galimybių įstaigoje ir tokias paslaugas reikėtų pasitelkti iš išorės. Viena įstaiga atsakė, kad paslaugas galėtų teikti tik jei pati klientė pasirūpintų gestų vertimu.

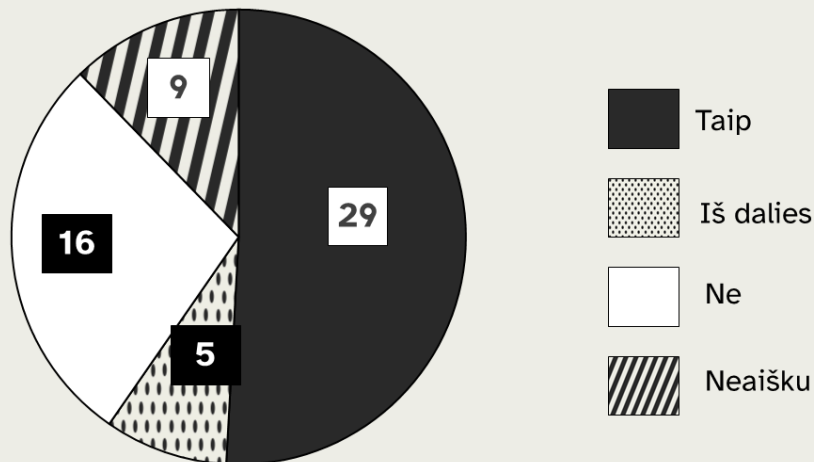
Vis dėlto didžioji dalis įstaigų (33) atsakė, kad teikiant paslaugas turi galimybę į pagalbą pasitelkti gestų kalbos vertėjus. Taip pat, atsakydami apie paslaugų prieinamumą, kai kurie centrai teigė su kurčiaisiais bendraujantys susirašinėdami rašteliais, trumposiomis žinutėmis telefonu, įtraukiant kurčiųjų rehabilitacijos centrų darbuotojus.

Deja, informacijos prieinamumas apie teikiamas paslaugas nėra užtikrinamas žmonėms su klausos negalia. Nė viena įstaiga nenurodė, kad turi parengusi informaciją gestų kalba arba planuoja tai padaryti artimiausiu metu.

Paslaugų prieinamumas asmenims su regos negalia

Įstaigos labai skirtingai vertina savo pajėgumus ir pasirengimą teikti paslaugas moterims su regos negalia. Galimai dalis atsakiusiųjų šią visuomenės grupę laiko mažai savarankiškais asmenimis ir, pavyzdžiui, suteiktų paslaugas tik dalyvaujant asmeniniam asistentui, arba nurodo, kad moterys su regos negalia apskritai negalėtų apsisototi jų įstaigoje nepaaiškinant, kokio tiksliai pritaikymo jų įstaigoje trūksta.

Ar jūsų įstaigoje gali apsisistoti moterys su regos negalia?



8 grafikas. Paslaugų prieinamumas moterims su regos negalia.

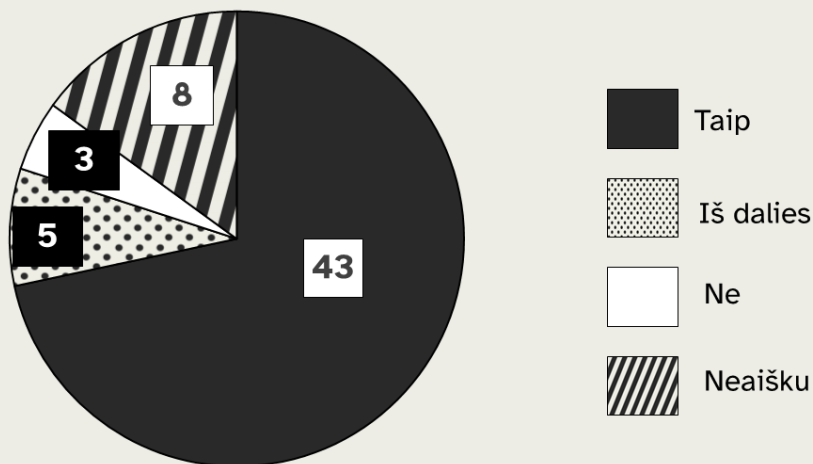
Dalis įstaigų pateikė atsakymą „neaišku“, nes niekada anksčiau nėra susidūrusios su paslaugų teikimu asmenims su regos negalia, todėl nežino, ar įstaigoje galėtų apsisistoti aklos klientės. Viena įstaiga nurodė, kad, jei atsirastų poreikis apgyvendinti moterį su regos negalia, pirktų paslaugas iš išorės. Kokias paslaugas – nenurodė ir nepatikslino, kodėl jų centre moterys su regos negalia šiuo metu negalėtų apsisistoti.

Nebuvo nė vienos organizacijos, kuri nurodytų, kad kaip nors pritaiko teikiamą informaciją asmenims su regos negalia (arba pagalvoja apie informacijos pritaikymą), pavyzdžiui, užtikrindamos vertimą Brailio raštu arba teikdamos informaciją garsiniu formatu. Tik viena įstaiga savo prieinamumą vertino ribotai dėl to, kad informacijos Brailio raštu neturi, o to kompensuoti techninėmis priemonėmis taip pat neturi galimybių. Kitos įstaigos informacijos pritaikymo iš viso nekommentavo.

Paslaugų prieinamumas asmenims su psichosocialine negalia

Laikino apgyvendinimo paslaugą teikiančių įstaigų atsakymai atskleidė, kad labiausiai šios paslaugos prieinamos moterims su psichosocialine negalia – net 43-ys iš 59 įstaigų nurodė galinčios priimti tokias klientes. Kita vertus, dauguma apklaustų įstaigų atsakė, kad moterims su psichosocialine negalia yra sudarytos sąlygos apsisistoti ir gauti reikalingas paslaugas nedetalizuojant paslaugų prieinamumo klausimo. Tad sunku įvertinti, ar taip teigiama suprantant moterų su psichosocialine negalia poreikius ar kaip tik jų neįvertinant dėl patirties trūkumo.

Ar jūsų įstaigoje gali apsisistoti moterys su psichosocialine negalia?

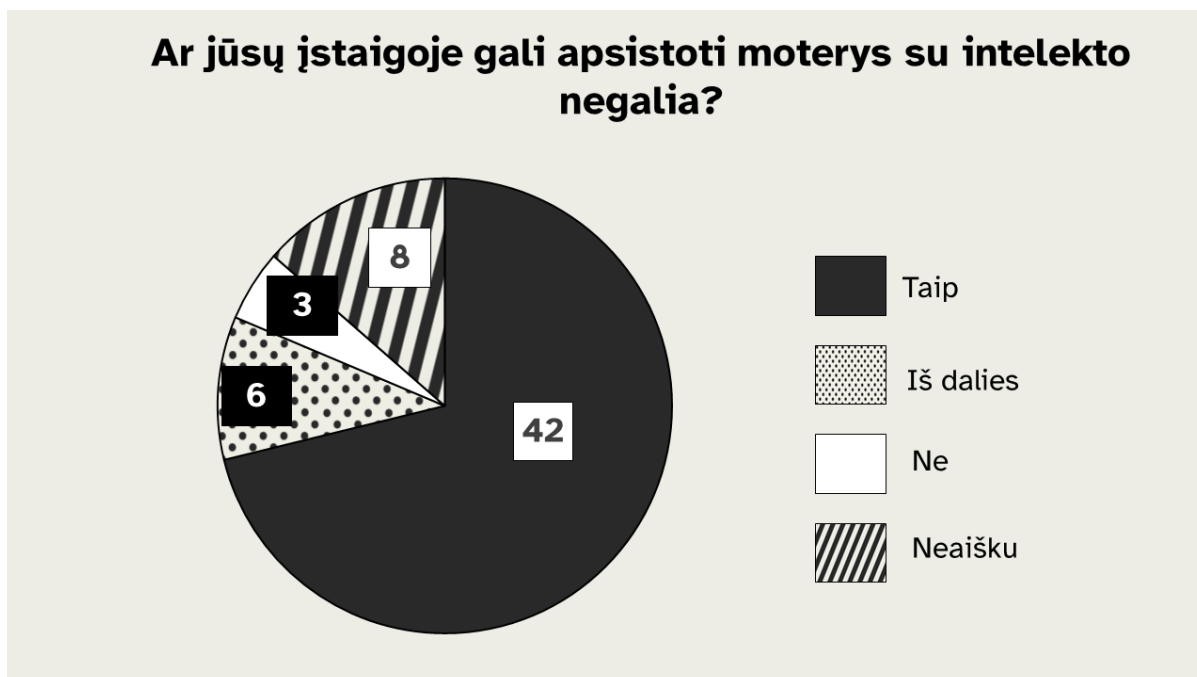


9 grafikas. Paslaugų prieinamumas moterims su psichosocialine negalia.

Tik nedidelė dalis atsakusių įstaigų pateikė labai detalius paaiškinimus apie asmenims su psichosocialine negalia teikiamas paslaugas, atskleidžiančius, kad šioje srityje turi daug patirties. Pavyzdžiui, viena įstaiga rašė, kad galimybės priklauso nuo patiriamų negalios sunkumų, nes centre sudėtinga užtikrinti individualius asmenų poreikius, tokius kaip tylą, ramybę, dėl centre dažnai apgyvendinamų daugiavaikių šeimų ir motinų su kūdikiais. Tiesa, kaip ir judėjimo negalios atveju, galima suprasti, kad turima patirtis yra susijusi su bendrojo pobūdžio socialinių paslaugų teikimu, o ne su darbu su smurtą patyrusiomis moterimis.

Viena įstaiga atsakė, kad teikdama paslaugas šiai asmenų grupei bendradarbiauja su gydymo įstaigomis. Tai dar vienas pavyzdys, kai psichosocialinė negalia galimai yra prilyginama diagnozei / ligai. Kita įstaiga pažymėjo, kad priima asmenis, kurių būklė „nesukelia ūmių psichozijų ir yra kontroliuojama vaistais“. Buvo ir atsakusiųjų, kad priimtų moteris nebent su lengva negalia. Viena įstaiga rašė, kad asmenis su psichosocialine negalia priimtų nebent laikinai. Jei būtų reikalingas ilgesnis apgyvendinimas, ilgalaikės socialinės globos paslaugos būtų organizuojamos specializuotuose globos namuose. Šis atsakymas taip pat galimai parodo požiūrį į žmones su psichosocialine negalia – jiems siūloma ne pagalba, o socialinė globa, taip nugalinant, o ne sustiprinant.

Paslaugų prieinamumas asmenims su intelekto negalia



10 grafikas. Paslaugų prieinamumas moterims su intelekto negalia.

Įstaigų buvo klausiama apie moterų su intelekto negalia galimybes apsisistoti įstaigoje ir gauti kitas paslaugas, įskaitant visą reikalingą informaciją apie teikiamas paslaugas joms suprantamu būdu, pavyzdžiui, suprantama kalba. Ir nors 42 įstaigos iš 59 nurodė, kad jų teikiamos apgyvendinimo paslaugos prieinamos moterims su intelekto negalia, absoliuti įstaigų dauguma neatsakė į klausimą dėl informacijos parengimo lengvai suprantama kalba. Kelios įstaigos atsakė, kad nėra susidūrusios su tokiu poreikiu, todėl negali pasisakyti dėl paslaugų teikimo galimybių. Viena įstaiga pripažino, kad priimtų nebent moteris su lengva intelekto negalia.

Kelios apklaustų įstaigų informacijos pritaikymą asmenims su intelekto negalia laiko informacijos pateikimą paprastai, aiškiai „paaiškinant apie teikiamas paslaugas“. Toks būdas neabejotinai palengvina paslaugų prieinamumą, bet nėra lengvai suprantamos kalbos atitikmuo. Tikėtina, kad, teikdamos atsakymus apie informacijos pritaikymą, įstaigos nebūtinai žinojo, kas yra lengvai suprantama kalba. Tik kelios įstaigos konkrečiai paminėjo, kaip teikiama informacija apie paslaugas. Pavyzdžiui, Klaipėdos miesto šeimos ir vaiko gerovės centras atsakė, kad konsultuojasi su Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“ dėl gairių apie lengvai suprantamą kalbą ir teikia paslaugas atsižvelgiant į intelekto lygį. Mažeikių rajono šeimos ir vaiko gerovės centras taip pat paminėjo, kad moterys su intelekto negalia centre visą reikalingą informaciją raštu ir žodžiu apie teikiamas paslaugas gauna joms suprantama kalba. Lengvai suprantama kalba informacija taip pat teikiama Kretingos socialinių paslaugų centre, Tauragės šeimos gerovės centre, Plungės socialinių paslaugų centre ir Utenos šeimos ir vaiko gerovės centre.

Kitų paslaugų teikimas smurtą patyrusiems asmenims

Apklaustose įstaigose teikiamos labai plačios apimties paslaugos: nuo užtikrinimo pagrindinių poreikių, tokių kaip nakvynės, maitinimo, aprūpinimo drabužiais, avalyne, transportavimo paslaugų, aprūpinimo techninėmis priemonėmis ir pan., iki įvairių socialinių įgūdžių ugdymo, atkūrimo ir palaikymo. Džiugu, kad net 44 įstaigų įvardijo, jog jų įstaigoje teikiama ir psichologinė pagalba, pavyzdžiui, psichologinės konsultacijos, psichosocialinė pagalba, psichoterapinė pagalba, veikia emocinės paramos moterims grupė. Trakuose konkrečiai smurtą patyrusioms moterims net organizuojami dailės terapijos užsiėmimai, individualios psichologo konsultacijos.

Vis dėlto tai, kokia apimtimi visos įstaigos vadinamos paslaugas teikia būtent nuo smurto nukentėjusiems asmenims, – nėra aišku. Pavyzdžiui, Akmenės rajono paramos šeimai centras, pateikęs ilgą įstaigos teikiamų paslaugų sąrašą, patikslino, kad paslaugos asmenims, patyrusiems smurtą, teikiamos tik jei jiems taikoma atvejo vadyba.

Įstaigų patirtis dirbant su smurtą patyrusiais asmenimis

Tik maža dalis įstaigų savo atsakymuose detalizavo patirtį teikiant paslaugas smurtą patyrusiems asmenims. Taip pat reta įstaiga nurodydavo konkrečią patirtį teikiant pagalbą skirtingų formų smurtą patyrusiems žmonėms.

Kelios įstaigos rašė, kad mato poreikį didinti darbuotojų pasirengimą suteikti paslaugas nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje, atsižvelgiant į skirtingas smurto rūšis. Tarp dažniausiai minimų smurto formų, su kuriomis darbuotojoms (-ams) dirbti trūksta kompetencijų, – seksualinis ir psichologinis smurtas. Pavyzdžiui, Kauno miesto socialinių paslaugų centras atkreipė dėmesį, kad, nors darbuotojos (-ai) nuolat tobulina žinias ir didina kompetencijas, norėtų sustiprinti darbuotojų kompetencijas teikiant pagalbą būtent seksualinį smurtą patyrusiems paslaugos gavėjams. Darbuotojai, pasak centro vadovės, dalinosi patirtimi, kad teikti pagalbą seksualinį smurtą patyrusiems asmenims būna emociškai sudėtingiausia dėl temos jautrumo, daugybės emocinių išgyvenimų ir ilgalaikių pasekmių.

Apibendrinus įstaigų atsakymus būtų galima konstatuoti, kad smurtą patyrę asmenys tarp visų kitų klientų ir klientų paslaugų teikimo spektre sudaro labai mažą dalį arba apskritai į paslaugas gaunančių asmenų grupę nepatenka. Tai dar vienas smurto artimoje aplinkoje latentškumo bei galimai menko ryšio tarp paslaugų teikėjų ir smurtą patiriančių ar su smurto artimoje aplinkoje rizika susiduriančių žmonių įrodymas.

Kadangi tokių klientų ir klientų įstaigos sulaukia nedažnai, savaime suprantamas ir jų kompetencijų trūkumas arba negebėjimas įvertinti reikalingas kompetencijas. Tik kelios įstaigos, teikdamos atsakymus, konkrečiai atsakė dėl darbuotojų kompetencijų teikti pagalbą būtent nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims. Pavyzdžiui, viena įstaiga nurodė savo darbuotojų pasirengimą dirbti su smurtą patyrusiais asmenimis vertinanti vidutiniškai. Pasak įstaigos vadovės, darbuotojos (-ai) neišmano smurto temos, taip pat

trūksta informacijos, kur būtų galima žmones nukreipti, kokias papildomas paslaugas jos ir jie galėtų gauti kitur. Kita įstaiga pranešė, kad apskritai nesispecializuoja teikti pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims (nors nurodė galimybę teikti laikino apgyvendinimo paslaugą nuo smurto nukentėjusiems asmenims).

Tik 12 organizacijų nurodė bendradarbiaujančios su jų regione veikiančiais specializuotos kompleksinės pagalbos centrais. Bendradarbiavimo mastai skiriasi pagal regioną. Spendžiant pagal atsakymų turinį, kai kurie SKPC savo regionuose yra veiklesni bei geriau žinomi už kitus. Vienas dažniausiai minėtų – Koordinacinis centras „Gilė“ – nuo 2023 m. sausio mėn. nebeatlieka SKPC funkcijų, o tai reiškia, kad šiame veiklos regione (Šilalės r., Pagėgių r.) įstaigos turės iš naujo kurti bendradarbiavimą su kitu SKPC.

Krizių centrų ir socialines paslaugas teikiančių įstaigų bendradarbiavimas su negalios organizacijomis ir negalios bendruomene

Keli pagalbą teikiantys centrai bendradarbiauja su negalios organizacijomis tik esant poreikiui. Poreikis apibrėžiamas kaip labai minimalus arba visai nesantis vien žinant, kad jeigu reikėtų – turima žinių apie negalios organizacijas ir paslaugų teikėjus, pavyzdžiui, gestų kalbos vertimo centrus. Kelios organizacijos rašė, kad nebendradarbiauja su kitomis organizacijomis nei smurto artimoje aplinkoje, nei negalios srityse. Kai kurios organizacijos teigė, kad nebendradarbiauja, nes tokio poreikio nėra ir niekada nebuvo. Toks atsakymas taip pat patvirtina, koks latentiškas yra smurto prieš asmenis su negalia reiškinys.

Didžioji dalis įstaigų (43) įvardijo, kad dažnai bendradarbiauja su įvairiomis negalios srityje dirbančiomis organizacijomis ir įstaigomis – tiek nevyriausybinėmis organizacijomis, tiek valstybės ir savivaldybių institucijomis. Įvardinta bendradarbiavimo patirtis gana įvairi, bet vėlgi susidaro įspūdis, kad bendradarbiaujama ne smurto temomis, o teikiant bendrąsias socialines paslaugas. Pavyzdžiui, teikiant užimtumą, ugdant kasdienius įgūdžius, teikiant transportavimo paslaugas, aprūpinant techninėmis priemonėmis ir pan. Bendradarbiavimu kartais sprendžiamas kompetencijų ir galimybių suteikti dalį paslaugų trūkumas, pavyzdžiui, iš išorės gaunant gestų kalbos vertimą, psichologo, teisininko paslaugas; arba teikiant specializuotą socialinę pagalbą dėl pasirūpinimo žmonėmis su negalia: rūpinantis asmenine higiena, sveikatos priežiūra, pavežėjimu, aprūpinant techninėmis priemonėmis, užtikrinant vaikams ugdymą, kasdienį užimtumą (visiems) ir pan.

Vienintelis Vilniaus miesto krizių centras atsakymuose raštu informavo, kad bendradarbiauja su kitomis organizacijomis, teikiančiomis pagalbą ir paslaugas nuo smurto nukentėjusiems asmenims sudarant pagalbos planą ir vertinant šio plano poveikį, spendžiant dėl paslaugų tęstinumo bei tolesnių sprendimų.

Dažniausiai tarp organizacijų, su kuriomis apklaustos įstaigos bendradarbiauja, minėtos atstovaujamuose regionuose veikiančios Lietuvos neįgaliųjų draugijos skyriai, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Viltis“ skyriai, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos filialai. Ir nors su negalios srityje dirbančiomis organizacijomis bendradarbiaujama ne smurto artimoje aplinkoje tema, jau egzistuojantis bendradarbiavimas tarp pagalbą dėl

patiriamo smurto teikiančių įstaigų ir negalios organizacijų galėtų būti puikus išeities taškas sprendžiant smurto problemą. Tai leidžia tikslingai planuoti ir vystyti bendradarbiavimą dėl efektyvesnio žmonių su negalia informavimo apie smurtą, jo atpažinimą, prieinamą, pagalbą visoje Lietuvoje ir pan.

Darbuotojų kompetencijų vertinimas

Laikino apgyvendinimo paslaugas teikiančių organizacijų taip pat buvo klausiama apie darbuotojų galimybes, kompetencijas ir pasirengimą teikti paslaugas asmenims su negalia. Dauguma jų (37) savo darbuotojų kompetencijas vertina palankiai, dažniau teigiamai nei neigiamai. Įstaigos rašė, kad darbuotojai (-os) nuosekliai kelia kvalifikaciją siekdami (-os) geriau atpažinti smurtą, suprasti jo dinamiką, skirtingas formas. Taip pat didžioji dalis organizacijų (34) atsakymuose teigė, kad didina savo darbuotojų, dirbančių su žmonėmis su negalia arba teikiant pagalbą dėl smurto artimoje aplinkoje, kompetenciją.

Vis dėlto, kai prašoma detalizuoti, ko galbūt trūksta arba galėtų būti daugiau, įstaigos dalinasi mintimi, kad kompetencijų stiprinimas smurto ir negalios temomis būtų reikalingas. „Dirbam taip, kaip gebam“, – sakė vieno krizių centrų darbuotoja norėdama pabrėžti darbuotojų galimybių ribotumą. Kai kurioms įstaigoms buvo sunku įvertinti darbuotojų kompetencijas ir tai, ar jų trūksta, nes atveju, kuomet pagalbos reikėjo asmenims su skirtingomis negaliomis, nėra buvę daug arba apskritai nėra buvę.

Tik maža dalis apklaustų organizacijų (9) kritiškai vertino savo darbuotojų kompetencijas teikti pagalbą būtent nuo smurto nukentėjusiems asmenims su negalia, pabrėžiant tokių kompetencijų poreikį – tiek dėl skirtingų negalių, tiek dėl skirtingų smurto formų atpažinimo. Kelios organizacijos rašė, kad darbuotojams sunku padėti nuo seksualinio smurto nukentėjusiems asmenims.

Trys įstaigos darbuotojų pasirengimą įvertino neigiamai. Sprendžiant pagal pateiktų atsakymų turinį, darbuotojai (-os) nepasirengę (-usios) ir neturi reikiamų kompetencijų teikti pagalbą smurtą patyrusiems asmenims su negalia. Įstaigose nėra reikalingų priemonių ir neturima kompetencijų: negalima užtikrinti gestų kalbos vertimo, informacijos parengimo Brailio raštu, nėra bendravimo įgūdžių, reikalingų teikiant paslaugas asmenims su negalia.

Labiausiai trūkstamų dalykų sąrašą galima suskirstyti į kelias grupes: žinių trūkumas, patirties trūkumas, įrankių, pagalbos priemonių ir resursų trūkumas. Toliau atskirai trumpai aptariama kiekviena iš grupių.

Žinių trūkumas

Dažniausiai įvardijamas žinių apie įvairias smurto formas trūkumas. Ypač kalbant apie seksualinį smurtą ir psichologinį smurtą ir tai, kaip dirbti su tokį smurtą patyrusiais žmonėmis, kaip juos įgalinti. Įstaigoms trūksta ir specializuotų žinių konkrečiose srityse – teisinių, psichologinių, žinių apie konkrečias negalias ir „jas lydinius sutrikimus“. Vieno krizių centro vadovė įvardijo, kad būtų reikalingi mokymai, kurie padėtų specialistams (-ėms)

susiformuoti teisingas nuostatas apie smurtą artimoje aplinkoje. Pasak jos, „darbo lauke“ yra plačiai paplitusios smurtą patyrusius asmenis kaltinančios nuostatos.

Patirties trūkumas

Jau rašyta, įstaigos mato darbuotojų patirties tiek dirbant negalios, tiek smurto srityse trūkumą. Viena įstaiga įvardijo, kad trūksta patirties situacijose, kai apimamos abi šios sritys: „Trūksta vidinės parengties, praktinių įgūdžių dirbant su psichikos sutrikimus turinčiais asmenimis, kurie patyrė seksualinį smurtą.“ Daugelis minėjo patirties dirbant su žmonėmis su regos ir klausos negaliomis trūkumą. Tai pastebėta ir analizuojant įstaigų atsakymus dėl pasirengimo ir galimybių priimti moteris (ir vyrus) su regos ir klausos negaliomis. Daugeliu atveju atsakymai susiję ne su realiomis įstaigos ir darbuotojų galimybėmis, bet su turima nepatirtimi ir nežinojimu, kaip bendrauti su šias negalias turinčiais žmonėmis. Buvo įstaigų, kurios nurodė ir patirties dirbti su žmonėmis su psichosocialine ir intelekto negalia poreikį.

Patirties trūkumas neabejotinai susijęs su žinių trūkumu, todėl dažnai įstaigoms trūksta ir to, ir to. Didelė dalis apklaustų įstaigų įvardijo psichologinių žinių, kompetencijų ir įgūdžių trūkumą dirbant su trauminę patirtį turinčiomis klientėmis ir klientais. Prie patirties priskirtinas ir psichologinis pasiruošimas bei gebėjimai spręsti problemas, „analizuoti situaciją, reflektuoti, parinkti tinkamas pagalbos priemones“, „emocinis atsparumas stresinėse situacijose, pavyzdžiui, teikiant intensyvios krizių įveikimo pagalbos paslaugas įvykio vietoje“.

Įrankių, pagalbos priemonių ir resursų trūkumas

Nors absoliuti įstaigų dauguma teigė, kad darbuotojų kvalifikacijos kėlimas jų įstaigose yra pastovus procesas, daugelis paminėjo, kad reikalingas tikslių ir praktinių mokymų, kurie apimtų praktinių įgūdžių ugdymą dirbti su žmonėmis su negalia, organizavimas. Vienos įstaigos vadovė paminėjo poreikį „supažindinti darbuotojus su naujais metodais ir darbo įrankiais (pavyzdžiui, trumpalaikės, į sprendimus orientuotos terapijos modeliu)“.

Kai kurios įstaigos pasigenda koordinuoto atsako į smurtą artimoje aplinkoje ir koordinuoto pagalbos teikimo. Pavyzdžiui, Druskininkų savivaldybės socialinių paslaugų centro vadovė rašė, kad reikalinga „sukurti socialinės pagalbos teikimo algoritmą, kas padėtų darbuotojams nustatyti veiksmų planą, pasidalinti atsakomybe, tinkamai deleguoti ir vykdyti užduotis, neperžengti kompetencijų ribų, valdyti situaciją, gauti grįžtamąjį ryšį, užtikrinti sklandų tarpinstitucinį bendradarbiavimą“.

Na ir, žinoma, be galo svarbus poreikis, kurį vienaip ar kitaip įvardijo didžioji dalis įstaigų, – nepakankami įstaigos resursai teikiant pagalbą: žmogiškieji ir finansiniai. Net 9 įstaigos įvardijo, kad šiuo metu jose trūksta psichologo pareigybės darbuotojo (-s). Tarp žmogiškųjų resursų trūkumo paminėtos ir teisininko, gestų kalbos vertėjų pareigybės, darbuotojų, kurie specializuotąsi teikiant paslaugas asmenims su skirtingomis negaliomis. Remiantis apklausos duomenimis, lėšų taip pat stinga kvalifikacijos kėlimui, darbuotojų supervizijoms,

pastatų ir infrastruktūros pritaikymui, informacijos apie paslaugas pritaikymui (pavyzdžiui, informacijos gestų klaba, lengvai suprantama kalba, Brailio raštu).

Kitų paslaugų teikėjų vertinimas ir dalyvavimas bendroje pagalbos sistemoje

Laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų buvo klausiama apie bendradarbiavimą su kitomis įstaigomis, teikiančiomis pagalbą nuo smurto nukentėjusiems asmenims: ar bendradarbiaujama ir kokiais klausimais. Išanalizavus pateiktus atsakymus susidarė įspūdis, kad šios įstaigos nemato savęs dirbančių didesnėje pagalbos nuo smurto artimoje aplinkoje teikimo sistemoje. Savo paslaugų teikimą daugelis jų suvokia labai generiškai, apimant labai platų spektrą socialinių paslaugų. Atsakymuose apie tai, su kuo iš kitų institucijų bendradarbiauja ir kokiais klausimais, dominavo kasdienių socialinių paslaugų teikimo klausimai: užimtumo / švietimo paslaugų užtikrinimas, transporto organizavimas, tarpininkavimas dėl sveikatos paslaugų, techninių priemonių ir panašūs klausimai. Šios paslaugos, žinoma, gali būti aktualios ir nuo smurto nukentėjusiems asmenims su negalia.

Rašydamos konkrečiai apie pagalbos teikimą nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims, įstaigos minėjo, kad labai trūksta vieningo algoritmo, kaip reaguoti į smurto atvejus: „kai būna seksualinis smurtas, reikia labai aiškiai žinoti, ką vienas specialistas daro, ką kitas daro – kažkoks turėtų būti algoritmas.“

Analizuojant atsakymus taip pat susidaro įspūdis, kad laikiną apgyvendinimą smurtą patyrusiems asmenims teikiančios įstaigos turi pernelyg daug atsakomybių ir išgyvena situacijų, kai į sprendimą reikia ne tik įsitraukti, bet ir viską organizuoti bei sukoordinuoti. Šią situaciją taikliai įvardijo vieno socialinių paslaugų centro vadovė: „Kitos institucijos visą atsakomybę už pagalbos priemonių taikymą, parinkimą, organizavimą perkelia socialiniam darbuotojui ir atvejo vadybininkui. Neretai atvejo vadybininkas ir socialinis darbuotojas lieka vieninteliai specialistai tiek organizuojantys, tiek teikiantys pagalbą.“ Pasak specialistų, būna atvejų, kai bendradarbiavimas su kitomis žinybomis nebūna sklandus ir dėl netinkamo požiūrio į klientes, ir dėl smurtą patyrusių asmenų kaltinimo praktikų.

Fokusuotoje diskusijoje dalyvavusi specialistė iš Kauno miesto socialinių paslaugų centro džiaugėsi sklandžiu bendradarbiavimu su policija ir specializuotos kompleksinės pagalbos centru. Patogiausias bendradarbiavimas, pasak jos, vyksta tarpinstitucinių posėdžių arba atvejo vadybos posėdžių metu. Tokia forma, jos nuomone, lengviausia išspręsti pačias sudėtingiausias situacijas bei susitarti, kad pagalba būtų nuosekli, skirtingi paslaugų teikėjai nedubliuotų teikiamos pagalbos. Tai atsispindėjo ir vertinant SKPC atsakymus.

Laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų apklausos rezultatų apibendrinimas

Remiantis surinktais duomenimis, galima daryti išvadą, kad laikiną apgyvendinimą teikiančios įstaigos nemato savęs kaip visavertės pagalbos nuo smurto artimoje aplinkoje sistemos dalies. Smurtą patyrę asmenys tarp visų klienčių ir klientų sudaro mažą dalį arba į

paslaugas gaunančių asmenų grupę apskritai nepatenka. Tai parodo ir galimai menką ryšį tarp paslaugų teikėjų ir smurtą patiriančių ar su smurto artimoje aplinkoje rizika susiduriančių žmonių.

Įstaigų atsakymai parodė, kad vyrams laikiną apgyvendinimą dėl patiriamo smurto artimoje aplinkoje suteiktų šiek tiek mažiau įstaigų: iš 59 laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų, moteris gali apgyvendinti 57 įstaigos, vyrus – 51 įstaiga (2 įstaigos nenurodė kam teikiamos laikino apgyvendinimo paslaugos). Atkreiptinas dėmesys, kad fokusuotos diskusijos dalyvės ir dalyviai bei raštu apklaustos įstaigos pažymėjo, kad kai kurios jų niekada nėra susidūrusios su dėl pagalbos besikreipiančiais vyrais arba jų skaičius yra labai mažas lyginant su besikreipiančių moterų skaičiumi. Specialisčių teigimu, vaikų turėjimas dažnai yra aplinkybė, padedanti laikino apgyvendinimo paslaugas gauti lengviau.

Tyrimas taip pat parodė, kad įstaigos Lietuvoje turi labai skirtingą patirtį teikiant paslaugas klientams su skirtingomis negaliomis²⁵. Tik 14 iš 59 įstaigų nurodė, kad jų patalpose gali būti apgyvendinamos visos moterys nepriklausomai nuo jų patiriamos negalios. Kitos apklaustos įstaigos pranešė turinčios mažiau galimybių arba susiduriančios su iššūkiais, dėl kurių negali priimti moterų su kai kuriomis negaliomis. Surinkti atsakymai atskleidė, kad labiausiai laikino apgyvendinimo paslaugos prieinamos moterims su psichosocialine negalia – net 43 iš 59 įstaigų nurodė galinčios priimti tokias klientes; 42 įstaigos nurodė, kad jų teikiamos apgyvendinimo paslaugos prieinamos moterims su intelekto negalia; 34 įstaigos nurodė, kad gali priimti moteris su klausos negalia; 30 įstaigų užtikrintų paslaugų teikimą moterims su judėjimo negalia; o 29 įstaigos gali apgyvendinti moteris su regos negalia. Daugeliu atveju atsakymai dėl laikino apgyvendinimo galimybių yra susiję ne su realiomis įstaigų ir darbuotojų galybėmis, bet su turima patirtimi ir žinių trūkumu, kaip bendrauti su kai kurias negalias turinčiais žmonėmis. Tai atsispindi vertinant pateiktus atsakymus apie paslaugų teikimą moterims su regos ir klausos negaliomis.

Surinkti duomenys taip pat parodė, kad pagalba dažnai organizuojama tik iškilus konkrečiam poreikiui. Jei nėra poreikio, nes niekas tiesiogiai nesikreipė, – nėra ir patirties. Įstaigų atsakymai parodė, kad negalia galimai nėra priimama kaip kasdienis žmogiškasis aspektas teikiant ir organizuojant pagalbą nuo smurto nukentėjusiems žmonėms. Kita vertus, žmonės su negalia taip pat nebūtinai žino, kad gali kreiptis dėl tam tikrų paslaugų. Kaip ir specializuotos kompleksinės pagalbos centrų atveju, labai stinga prieinamos informacijos apie paslaugas – informacijos lietuvių gestų kalba, Brailio raštu arba lengvai suprantama kalba.

Didžiausi įstaigų iššūkiai susiję su specializuotų žinių (ypač apie smurtą artimoje aplinkoje), patirties su skirtingomis negaliomis bei įrankių, pagalbos priemonių ir resursų trūkumu.

²⁵ Tyrimo tikslas buvo ištirti lyties ir negalios sąsajas teikiant pagalbą nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje. Kadangi moterys su negalia susiduria su kur kas didesne rizika patirti smurtą artimoje aplinkoje nei vyrai, klausimynuose paslaugų teikėjų buvo specifiškai klausama apie moteris su skirtingomis negaliomis.

Išvados

Vertinant pagalbos ir paslaugų teikėjų pasirengimą dirbti su smurtą patyrusiomis moterimis (ir vyrais) su negalia galima konstatuoti, kad specializuotos kompleksinės pagalbos centrai yra kur kas geriau pasirengę atsižvelgti tiek į lyties, tiek į negalios aspektus. Laikiną apgyvendinimą teikiančios įstaigos dažnai nemato savęs konkrečiai dirbančių didesnėje pagalbos nuo smurto artimoje aplinkoje teikimo sistemoje. Jų nepasirengimas ar nevisiškas pasirengimas suteikti paslaugas skirtingą negalią patiriantiems žmonėms rodo, kad negalia galimai nėra priimama kaip vienas iš įprastų žmogiškųjų patirčių aspektų.

Toliau išsamiau aptariamos pagrindinės išvados ir įžvalgos išanalizavus visus surinktus duomenis.

1

Remiantis SKPC apklausa ir fokusuotos grupės diskusija, galima daryti išvadą, kad tikrasis pagalbos smurtą patyrusiems asmenims su negalia poreikis gali būti nežinomas. Mažas žmonių su negalia kreipimūsi skaičius parodo didelį asmenų su negalia patiriamo smurto artimoje aplinkoje latentškumą.

2

Tyrimas parodė, kad SKPC ir laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų patirtis užtikrinant paslaugų prieinamumą moterims su negalia yra skirtinga. Tik 5 iš 13 apklaustų specializuotos kompleksinės pagalbos centrų ir 14 iš 59 apklaustų smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų užtikrina prieinamas paslaugas nepriklausomai nuo moters patiriamos negalios.

3

Dalis SKPC nurodė, kad turi ribotas galimybes užtikrinti pagalbos prieinamumą: 5 organizacijos nurodė, kad jų paslaugos tik iš dalies pritaikomos atsižvelgiant į asmens negalią – trūksta patirties, darbuotojų kompetencijų, resursų; tik 6 iš 13 organizacijų nurodė, kad jų patalpos yra prieinamos asmenims su judėjimo negalia (5 nurodė, kad jų patalpos yra neprieinamos, likusios dvi – informacijos nepateikė).

4

Apklausos rezultatai atskleidė, kad labiausiai laikino apgyvendinimo paslaugos prieinamos moterims su psichosocialine negalia – net 43 iš 59 įstaigų nurodė galinčios priimti tokias klientes; 42 įstaigos nurodė, kad jų teikiamos apgyvendinimo paslaugos prieinamos moterims su intelekto negalia; 34 įstaigos nurodė, kad gali priimti moteris su klausos negalia; 30 įstaigų užtikrintų paslaugų teikimą moterims su judėjimo negalia; o 29 įstaigos gali apgyvendinti moteris su regos negalia.

5

Įstaigų atsakymai parodė, kad vyrams laikiną apgyvendinimą dėl patiriamo smurto artimoje aplinkoje suteiktų šiek tiek mažiau įstaigų: iš 59 laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų, moteris gali apgyvendinti 57 įstaigos, vyrus – 51 įstaiga (2 įstaigos nenurodė kam teikiamos laikino apgyvendinimo paslaugos). Kita vertus, fokusuota diskusija bei pateikti atsakymai raštu parodė, kad kai kurios įstaigos iki šiol nėra susidūrusios su dėl pagalbos besikreipiančiais vyrais arba jų skaičius yra labai mažas lyginant su besikreipiančių moterų skaičiumi. Tai reiškia, kad nors nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusius vyrus galinčių priimti įstaigų yra mažiau, jų ir poreikis tokias paslaugas gauti yra mažesnis.

6

Pagal pateiktus atsakymus vertinant darbuotojų ir specialistų (-tų) pasirengimą, kompetencijas ir žinias negalios ir smurto artimoje aplinkoje srityse, darytina išvada, kad jų trūksta tiek SKPC, tiek laikiną apgyvendinimą ir kitas socialines paslaugas teikiančiose įstaigose.

7

Surinkti duomenys parodė, kad pagalbą teikiančių specialistų (-tų) gretose trūksta supratimo apie negalios bendruomenės poreikius ir negalios aspekto įtraukimo į paslaugų teikimą negalią priimant kaip vieną iš asmens tapatybės bruožų, į kurį reikia atsižvelgti, kai organizuojama, planuojama ir teikiama pagalba. Pasitaiko atvejų, kai žmonės su negalia specialistų (-čių) yra nugalunami, abejojama jų savarankiškumu, galimybėmis priimti informaciją ir (arba) reikalingus sprendimus.

8

Situacijos apžvalga atskleidė, kad pagalbą teikiančių organizacijų personalas yra pervargęs, dažnai dirba padidintais krūviais, dėl lėšų ir darbuotojų trūkumo yra priverstas taupyti laiką, kurį gali skirti vienam asmeniui, ir pan. Organizacijos ir įstaigos susiduria su dideliu finansinių ir kitų resursų trūkumu: trūksta darbo priemonių, infrastruktūros pritaikymo oriam pagalbos teikimui, transporto, supervizijų darbuotojams.

9

Viena didžiausių identifikuotų problemų – prieinamos informacijos skirtingą negalią patiriantiems asmenims apie pagalbą ir paslaugas nebuvimas. Tik labai maža dalis paslaugų teikėjų žino ir supranta informacijos pritaikymo skirtingą negalią patiriantiems klientams ir klientėms būtinybę, o dar mažiau jų mato poreikį bei planuoja tai užtikrinti. Kaip teigiama praktika paminėtinos Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijos, vienijančios SKPC visoje Lietuvoje, vykdomos veiklos ir ateities planai didinti asociacijos narių kompetencijas negalios srityje bei kurti realius pagalbos teikimo modelius, atsižvelgiant į skirtingas negalias. Tai neabejotinai paskatintų ir kitus pagalbos teikėjus stiprinti savo kompetencijas ir žinias.

10

Atsakymai raštu ir diskusijos žodžiu atskleidė, kad bendra ir vieninga nacionalinė strategija bei aiški sistema, kaip paslaugų teikėjai turėtų teikti paslaugas ir pagalbą asmenims su negalia, yra be galo reikalinga. Ši strategija turėtų apimti ir informacijos prieinamumą žmonėms su negalia. Pavyzdžiui, informacijos apie pagalbą vertimą į gestų kalbą, lengvai suprantamą kalbą, užtikrinant, kad asmenys su regos negalia šią informaciją galėtų rasti Brailio raštu, garso formatu arba informaciją skaityti ekrano nuskaitymo programomis. Reikalinga numatyti tokios informacijos parengimui būtina finansavimą.

11

Trūksta aiškaus skirtingų žinybų veiksmų algoritmo, bendradarbiavimo, susiklausymo ir visos pagalbos sistemos koordinavimo savivaldybių ir nacionaliniu lygmenimis – t. y., aiškios sistemos, kas, ką, kada daro, kaip organizuojamas visas pagalbos procesas nuosekliai vedant smurtą patyrusį asmenį nuo vieno paslaugų teikėjo prie kito. Algoritmas turėtų apibrėžti, kaip vykdoma situacijos stebėseną po pagalbos suteikimo. Šioje pagalbos sistemoje negalios aspektas turėtų būti integruotas į visą paslaugų teikimo apimtį. Tokio algoritmo sukūrimą turėtų užtikrinti savivaldybių administracijos ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

12

Vis dar mažas nuo smurto nukentėjusių moterų (ir vyrų) su negalia kreipimūsi skaičius yra tiesiogiai susijęs ir su pagalbos bei informacijos apie pagalbą neprieinamumu. Dažnai atsakymuose girdėtas paaiškinimas apie tai, kad žmonės su negalia nesikreipia, todėl ir paslaugų pritaikymas nėra aktualus klausimas („nėra žmogaus – nėra problemos“), atskleidė, kad pagalbos teikėjai savo teikiamas paslaugas ir veiklą suvokia kaip reaktyvias – reaguojama bei sprendžiama tada, kai į juos kreipiamasi tiesiogiai. Vis dėlto, kadangi paslaugų teikėjai, lyginant su smurtą patyrusiais asmenimis, yra stipresnioji pusė, tai būtent iš jų turėtų kilti iniciatyva pasiekti asmenis su negalia ir pasiūlyti jiems prieinamą ir pritaikytą pagalbą. Tokios iniciatyvos pastebimos kai kuriais atvejais, kai SKPC bendradarbiauja su negalios organizacijomis informuojant žmonių su negalia bendruomenes apie smurtą artimoje aplinkoje. Vis dėlto pažymėta, kad tokioms veikloms itin trūksta lėšų.

13

Pagalbos teikėjai neišnaudoja bendradarbiavimo tarp organizacijų galimybių sprendžiant smurto artimoje aplinkoje problemą: tiek tarp SKPC ir jų regione veikiančių laikiną apgyvendinimą teikiančių įstaigų, tiek tarp negalios srityje dirbančių organizacijų ir pagalbą nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims teikiančių organizacijų. Tai, kad pagalbos įstaigos ir negalios srityje dirbančios organizacijos jau turi vienokią arba kitokią bendradarbiavimo patirtį bei žino vieni apie kitus, leistų nesunkiai įtraukti smurto artimoje aplinkoje temą į informacijos apie pagalbą sklaidą.

14

Negalios srityje dirbančios organizacijos gali būti puikūs tarpininkai tarp pagalbos organizacijų ir smurtą patiriančių žmonių su negalia perduodant informaciją bei didinant smurto artimoje aplinkoje atpažinimą.

Rekomendacijos

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

1

Rekomenduojama atlikti išsamią situacijos Lietuvoje analizę siekiant išsiaiškinti pagalbos poreikį nuo smurto nukentėjusiems ir smurtą šiuo metu patiriantiems žmonėms su negalia.

2

Rekomenduojama skirti ir užtikrinti būtiną finansavimą prieinamos informacijos skirtingą negalią patiriantiems žmonėms parengimui apie smurto artimoje aplinkoje atpažinimą, pagalbos galimybes ir su pagalba susijusių paslaugų teikimą.

3

Rekomenduojama kuo nuodugniau inventorizuoti, kokios paslaugos ir pagalba teikiama kiekvienoje Lietuvos savivaldybėje ir kokia apimtimi ši pagalba yra prieinama smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims (moterims ir vyrams) su skirtingomis negaliomis.

Vidaus reikalų ministerijai ir Policijos departamentui

4

Rekomenduojama numatyti galimybę policijos pareigūnams nurodyti asmens negalią, kai fiksuojamas smurto artimoje aplinkoje atvejis arba rizika patirti smurtą artimoje

aplinkoje, ir šią informaciją perduoti SKPC. Jei ši informacija būtų prieinama, SKPC galėtų organizuoti tikslingesnę pagalbą, geriau planuoti, kas galėtų būti žmogui reikalinga. Tai palengvintų viso pagalbos proceso organizavimą.

Politikos formuotojams

5

Rekomenduojama įtraukti lyties aspektą į Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą ir kitus teisės aktus, reglamentuojančius pagalbos teikimą dėl smurto artimoje aplinkoje.

6

Rekomenduojama skirti būtiną finansavimą SKPC ir laikiną apgyvendinimą dėl patiriamo smurto artimoje aplinkoje teikiančių įstaigų patalpų ir paslaugų prieinamumui užtikrinti, kad jie galėtų teikti orias paslaugas asmenims su skirtingomis negaliomis.

7

Rekomenduojama peržiūrėti teisinį reguliavimą dėl psichologinio ir ekonominio smurto teisinio atpažinimo ir baudžiamumo bei reglamentuoti skirtingų pagalbos teikėjų veiksmus ir priemones, kai patiriamas skirtingų formų smurtas. Pavyzdžiui, kokių veiksmų turėtų ir galėtų imtis teisėsauga, kitos žinybos ir pagalbos teikėjai, kai fizinio smurto nėra, bet aiškiai matomi psichologinio, ekonominio smurto požymiai. Tai aprašant atsižvelgti į lyties ir negalios aspektus.

Savivaldybių administracijoms

8

Atsižvelgiant į didelį smurto prieš moteris su negalia artimoje aplinkoje latentškumą ir moterų su negalia pažeidžiamumą, pagalbos dėl smurto artimoje aplinkoje poreikio identifikavimas galėtų būti įtrauktas į kitų paslaugų teikimo apimtį. Pavyzdžiui, pasitelkiant socialinius darbuotojus ir asmeninius asistentus, dažnai bendraujančius su žmonėmis su negalia. Būtų tikslinga apmokyti minėtus specialistus ir specialistes, kaip atpažinti, ar asmuo su negalia patiria smurtą / susiduria su rizika patirti smurtą artimoje aplinkoje ir numatyti algoritmą, kaip pastebėjus tam tikras rizikas teikti pagalbą bei informuoti kitas institucijas.

Valstybės duomenų agentūrai ir Informatikos ir ryšių departamentui

9

Rekomenduojama kaupti duomenis dėl asmenų su skirtingomis negaliomis patiriamo smurto artimoje aplinkoje.

Lietuvos gestų kalbos vertimo centrui

10

Rekomenduojama supažindinti gestų kalbos vertėjus su smurto artimoje ir smurto lyties pagrindu tematika. Taip pat, atsižvelgiant į temos jautrumą, rekomenduojama apsvarstyti galimybę užtikrinti, kad konsultuojant tą patį asmenį, vertėjas (-ai) nesikeistų.

Priedai

Klausimynas specializuotos kompleksinės pagalbos centrams

1. Kokia specializuota pagalba ir paslaugos Jūsų centre teikiamos asmenims, patyrusiems smurtą artimoje aplinkoje? Ar šios paslaugos teikiamos ir moterims ir vyrams?
2. Ar teikiamos paslaugos pritaikomos atsižvelgiant į asmens negalią? Jei taip, prašyčiau nurodyti tokias Jūsų teikiamas paslaugas bei kaip užtikrinate šių paslaugų prieinamumą žmonėms su skirtingomis negaliomis. Pavyzdžiui, informacijos pateikimas garsu, gestų kalba, Brailio raštu, lengvai suprantama kalba, užtikrinant jūsų patalpų prieinamumą klientams su ribotu judumu ar kitais būdais.
3. Ar regione, kuriame teikiate paslaugas, turite kur nukreipti asmenis, kuriems reikalingas laikinas apgyvendinimas dėl patiriamo smurto artimoje aplinkoje? Gal galite nurodyti įstaigas, kuriose, Jūsų žiniomis, sudarytos galimybės:
 - 1.1. apsistoti nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims (tiek su vaikais, tiek be jų)?
 - 1.2. apsistoti nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems vyrams (tiek su vaikais, tiek be jų)?
 - 1.3. apsistoti nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims, judančioms vežimėlio pagalba arba turinčioms kitokį judėjimo ribotumą. Ar, Jūsų žiniomis, šiose įstaigose joms sudarytos galimybės savarankiškai naudotis kambariais, vonia, tualetu, virtuve, poilsio zonomis ir kitomis erdvėmis bei judėti visame pastate?
 - 1.4. apsistoti nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims su klausos negalia bei gauti visą reikalingą informaciją apie teikiamas paslaugas joms suprantamu būdu, pavyzdžiui, pasitelkiant gestų kalbos vertėją?
 - 1.5. apsistoti nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims su regos negalia bei gauti visą reikalingą informaciją apie teikiamas paslaugas joms prieinamu būdu?
 - 1.6. apsistoti nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims su intelekto negalia bei gauti visą reikalingą informaciją apie teikiamas paslaugas joms suprantamu būdu, pavyzdžiui, lengvai suprantama kalba?
 - 1.7. apsistoti nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims su psichosocialine negalia?
4. Kaip vertinate kitų paslaugų teikėjų (pavyzdžiui, policijos, atvejo vadybininkų (-ų), socialinių darbuotojų, kitų specialistų (-ų), su kuriomis (-

iais) tenka dirbti, galimybes teikti paslaugas nuo smurto nukentėjusiems asmenims su negalia bei šių paslaugų prieinamumą, atsižvelgiant į skirtingas negalias? Ko, Jūsų manymu labiausiai reikia arba trūksta iki visiško paslaugų prieinamumo Jūsų regione?

5. Kaip vertinate savo organizacijos darbuotojų galimybes, kompetenciją bei pasirengimą suteikti paslaugas nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje asmenims, atsižvelgiant į jų negalią ir patirto smurto rūšį (psichologinį, seksualinį, fizinį, ekonominį smurtą)? Kokių darbuotojų kompetencijų šioje srityje, jūsų manymu, trūksta arba galėtų būti daugiau?
6. Ar Jūsų savivaldybėje organizuojami tarpžinybiniai susitikimai smurto artimoje aplinkoje atvejams spręsti? Ar Jūsų organizacijos atstovės (-ai) juose dalyvauja?
7. Ar savo darbe bendradarbiaujate su kitomis organizacijomis, dirbančiomis negalios srityje arba atstovaujančiomis asmenis su negalia? Jei taip, gal galėtumėte jas įvardyti bei nurodyti klausimus / situacijas, kuriais bendradarbiaujate?

Apklaustų organizacijų sąrašas:

1. Asociacija „Kauno moterų linija“
2. Alytaus miesto moterų krizių centras
3. Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras
4. Kauno apskrities moterų krizių centras
5. Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras
6. Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras
7. Koordinacinis centras „Gilė“
8. Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius
9. Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija
10. Marijampolės apskrities moterų veiklos centras
11. Moterų veiklos inovacijų centras
12. Moterų teisių asociacija
13. Moterų informacijos centras
14. Raseinių krizių centras
15. Tauragės moterų užimtumo ir informacijos centras
16. Telšių krizių centras
17. Vilniaus moterų namai
18. Visagino šeimos krizių centras

Klausimynas laikiną apgyvendinimo paslaugą teikiančioms įstaigoms

1. Ar Jūsų įstaigoje teikiamos laikinojo apgyvendinimo paslaugos asmenims dėl patirto smurto artimoje aplinkoje?
2. Kokios kitos paslaugos teikiamos Jūsų įstaigoje nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems asmenims?

3. Jei atsakėte teigiamai į pirmąjį klausimą, prašau patikslinti, ar Jūsų įstaigoje sudarytos galimybės:
 - 1.1. apsistoti ar gauti kitas įstaigoje teikiamas paslaugas nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims (tiek su vaikais, tiek be jų)?
 - 1.2. apsistoti ar gauti kitas įstaigoje teikiamas paslaugas nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiems vyrams (tiek su vaikais, tiek be jų)?
 - 1.3. apsistoti ar gauti kitas įstaigoje teikiamas paslaugas nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims, judančioms vežimėlio pagalba arba turinčioms kitokį judėjimo ribotumą. Ar joms sudarytos galimybės savarankiškai naudotis kambariais, vonia, tualetu, virtuve, poilsio zonomis ir kitomis erdvėmis bei judėti visame pastate?
 - 1.4. apsistoti ar gauti kitas įstaigoje teikiamas paslaugas nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims su klausos negalia bei gauti visą reikalingą informaciją apie teikiamas paslaugas joms suprantamu būdu, pavyzdžiui, pasitelkiant gestų kalbos vertėją?
 - 1.5. apsistoti ar gauti kitas įstaigoje teikiamas paslaugas nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims su regos negalia bei gauti visą reikalingą informaciją apie teikiamas paslaugas joms prieinamu būdu?
 - 1.6. apsistoti ar gauti kitas įstaigoje teikiamas paslaugas nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims su intelekto negalia bei gauti visą reikalingą informaciją apie teikiamas paslaugas joms suprantamu būdu, pavyzdžiui, lengvai suprantama kalba?
 - 1.7. apsistoti ar gauti kitas įstaigoje teikiamas paslaugas nuo smurto artimoje aplinkoje nukentėjusioms moterims su psichosocialine negalia?
4. Kaip vertinate savo įstaigos darbuotojų galimybes, kompetenciją bei pasirengimą suteikti paslaugas nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje asmenims, atsižvelgiant į jų negalią? Kokių darbuotojų kompetencijų šioje srityje, Jūsų manymu, trūksta arba galėtų būti daugiau?
5. Kaip vertinate savo įstaigos darbuotojų galimybes, kompetenciją bei pasirengimą suteikti paslaugas nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje asmenims, atsižvelgiant į patirto smurto rūšį (psichologinį, seksualinį, fizinį, ekonominį smurtą)? Kokių darbuotojų kompetencijų šioje srityje, Jūsų manymu, trūksta arba galėtų būti daugiau?
6. Ar savo darbe bendradarbiaujate su kitomis organizacijomis, dirbančiomis negalios srityje arba atstovaujančiomis asmenis su negalia? Jei taip, gal galėtumėte jas įvardyti bei nurodyti klausimus, kuriais bendradarbiaujate?
7. Ar savo darbe bendradarbiaujate su kitomis įstaigomis, institucijomis, teikiančiomis pagalbą asmenims su negalia? Jei taip, gal galėtumėte jas įvardyti bei nurodyti klausimus, kuriais bendradarbiaujate?

Apklaustų įstaigų ir organizacijų sąrašas:

1. Akmenės rajono paramos šeimai centras
2. Alytaus miesto socialinių paslaugų centras
3. Alytaus miesto šeimos centras
4. Alytaus nakvynės namai
5. Anykščių rajono šeimos ir vaiko gerovės centro Krizių centras
6. Anykščių rajono socialinių paslaugų centro Motinos ir vaiko krizių tarnyba
7. Barstyčių vaikų globos namai
8. Biržų rajono Legailių globos namai
9. Didžiasalio vaikų globos ir socialinės paramos šeimai centro Šeimos krizių centras,
10. Druskininkų savivaldybės Socialinių paslaugų centras
11. Elektrėnų socialinės globos namų apgyvendinimo savarankiško gyvenimo namai
12. Gargždų socialinių paslaugų centras
13. Jonavos rajono socialinių paslaugų centras. **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
14. Joniškio krizių centras ir nakvynės namai
15. Joniškio socialinių paslaugų ir užimtumo centro Krizių centras
16. Joniškio rajono vaiko ir šeimos gerovės centro Plikiškių savarankiško gyvenimo namai
17. VšĮ „Jurbarko socialinės paslaugos“
18. Kalvarijos savivaldybės socialinių paslaugų centro Krizių centras
19. Kaišiadorių socialinių paslaugų centras
20. Kauno miesto socialinių paslaugų centro Šeimos krizių centras
21. Kauno rajono socialinių paslaugų centras
22. Kazlų Rūdos socialinės paramos centras
23. Kelmės rajono vaiko ir šeimos gerovės centras
24. Kėdainių bendruomenės socialinis centras
25. Kybartų socialinių paslaugų centras
26. Klaipėdos miesto šeimos ir vaiko gerovės centro Pagalbos moterims padalinys
27. Kretingos socialinių paslaugų centras
28. Kupiškio rajono Šv. Kazimiero vaikų globos namų padalinys Pagalbos šeimai centras
29. Kupiškio socialinių paslaugų centro padalinys Krizių centras
30. Labdaros ir paramos centras „Prieglobstis“. **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
31. Čiužakampio senelių globos namai
32. Lazdijų socialinių paslaugų centras
33. Linkuvos socialinių paslaugų centras
34. Mažeikių rajono nakvynės namai
35. Mažeikių rajono socialinių paslaugų tarnyba
36. Mažeikių rajono šeimos ir vaiko gerovės centras
37. Molėtų socialinės paramos centras. **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
38. Molėtų vaikų savarankiško gyvenimo namų Krizių centras
39. Marijampolės socialinės pagalbos centro Paramos šeimai padalinio Liudvinavo seniūnijos krizių centras
40. Marijampolės socialinės pagalbos centro laikinosios nakvynės namai
41. Namajūnų dienos centras. **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
42. Neringos socialinių paslaugų centras
43. Pagėgių savivaldybės šeimos gerovės centras

44. Pakruojo rajono nestacionarių socialinių paslaugų centras
45. Palangos miesto socialinių paslaugų centras
46. Panevėžio socialinių paslaugų centras
47. Panevėžio rajono socialinių paslaugų centro Vadoklių krizių centras
48. Pasvalio rajono Grūžių vaikų globos namų Šeimos krizių centras
49. Plungės krizių centras
50. Plungės socialinių paslaugų centras
51. Prienų rajono savivaldybės socialinių paslaugų centras. **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
52. Radviliškio parapijos bendruomenės socialinių paslaugų centras. **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
53. Raseinių pagalbos šeimai namų krizių centras
54. Rietavo socialinių paslaugų centras
55. Rokiškio socialinės paramos centras
56. Šalčininkų socialinių paslaugų centras. **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
57. Šilalės rajono socialinių paslaugų namai
58. Šilutės socialinių paslaugų centras
59. Širvintų rajono savivaldybės socialinių paslaugų centras
60. Švenčionių rajono socialinių paslaugų centro Paramos šeimai ir krizių centras
61. Tauragės šeimos gerovės centro Krizių centras
62. Tauragės šeimos gerovės centro Nakvynės namai
63. Telšių socialinių paslaugų centras
64. Trakų globos ir socialinių paslaugų centro Nakvynės ir savarankiško gyvenimo namai, **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
65. Trakų rajono paramos šeimai ir vaikams centras
66. Ukmergės rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras
67. Utenos rajono socialinių paslaugų centras. **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
68. Vaiko gerovės centras „Gynia“
69. Varėnos socialinių paslaugų centras
70. Vilniaus arkivyskupijos Caritas Motinos ir vaiko namai
71. Vilniaus miesto krizių centras
72. Vilniaus rajono šeimos ir krizių centras
73. „Vienos stotelės“ šeimos krizių centras
74. Visagino šeimos ir vaiko gerovės centras
75. VšĮ „Agapao reabilitacijos centras
76. VšĮ „Motinos Teresės šeimų namai“
77. VšĮ „Vilties žiedas“
78. Zarasų rajono socialinių paslaugų centras
79. Utenos šeimos ir vaiko gerovės centras
80. Utenos moterų centras
81. VšĮ Krizių centras „Angelių pieva“. **Neteikia apgyvendinimo paslaugų**
82. Čiužakampio senelių globos namai
83. Šalčininkų rajono šeimos ir vaiko gerovės centras
84. Marijampolės šeimų paramos centras
85. Paluobių kaimo bendruomenė